

The Project Gutenberg eBook of Mäkijärveläiset: Kuvaus Savon kansan elämästä, by Kauppis-Heikki

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Mäkijärveläiset: Kuvaus Savon kansan elämästä

Author: Kauppis-Heikki

Release date: January 18, 2005 [EBook #14727]

Most recently updated: December 19, 2020

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK MÄKIJÄRVELÄISET: KUVAUS SAVON KANSAN
ELÄMÄSTÄ ***

Produced by Tapio Riikonen

MÄKIJÄRVELÄISET

Kuvaus Savon kansan elämästä

Kirj.

Kauppis-Heikki

WSOY, Porvoo, 1920.

I.

Tämän meikäläisten kylän nimi on Mäkijärven kylä, joka tulee Huhain vuorelta vähän koommin niinkuin etelään päin. Kylä ei ole päässyt kuuluisaksi eikä myöskään vuori, sillä ne molemmat ovat pieniä. Taloisia taloja on siinä järven ympärillä puolikymmentä ja hyvinkin sama määrä puumökkejä, isompia ja pienempiä sekaisin.

Elämä on täällä melkein samantapaista kuin muuallakin sellaisten elämä, joita suurempi maailma nimittää yksinkertaiseksi kansaksi. Mutta vähätpä siitä. Nämäkin vain elelevät laillaan, vieläpä

laulelevatkin, ja erinomainen laulun halu onkin nuorilla. Minun pitää jo mukavuuden vuoksi pistää heidän vanha, mutta aina uutena pysyvä laulunsa tähän särpimen lisäksi.

Se on näin:

"Rakkaus on rauhan kukka, muista kultani, muista se; ei se muutoin tule hukkaan, jos ei kielet katkaise."

Tällaiset olivat nuorten lauluja, eikähän vanhoilla lauluja olekaan, ja jos onkin, niin ne ovat vain tällaisia:

"Ei aina keyriä kestä,
ei aina tupia pestä."

Oli tällä kylällä vakaviakin ihmisiä, niinkuin Hemmolan isäntä Hemmo ja muutamia muitakin, jos ei laulunhaluisia vakavina pidettäne.

Syksyllä se mikkeli-syömingissä selvästi näyttäytyi, mikä mistäkin piti, ja sitten aina paremmin, jos oli viljalti viinaa. Silloin sattui välistä, että tapella nutistivatkin, jos asioissa niin kantautui. Vähemmän viinan aikana, jolloin ei tullut kuin parhaiksi puhetuulelle, ottivat kirjamiehet puhellakseen raamatusta, ja jotka eivät siihen kyenneet, ne pitivät muuta parran pärinätä.

Mikkeli-syömingissä syödään kovasti. Niitä pitää joka talo vuorollaan, ja niihin kutsutaan kaikki naapurit. Yhtenä keiton lajina on lammasrokka, ja sen tähden sanotaankin että "päästään tästä Mikkeliin, niin pässi orteen kurnutetaan".

Sinä syksynä, josta kerron, oli ensimmäiset tällaiset pidot Hemmolassa. Isäntä, jota Hemmoksi kutsuttiin, jouduttautui ne pitämään ensimmäiseksi, hän kun jouti hyvästi kävelemään kutsumassa, sillä kotona oli hänellä kolme aikamieheksi saapaa poikaa työssä. Eikä hän muutenkaan enää maallisista töistä välittänyt, veisaili vaan virsiä kotonansa ja niissä paikoin kylässä, jossa siitä pidettiin.

Joka syksy Hemmo kävi aina kutsumassa vanhan mökkiläisensä Liejuniemen Lassin vuoden alkiaisiin. Naapurinsa kutsui myös jokaisen, vaikka ei hän kaikista oikein pitänyt, ne kun olivat hänen sanainsa mukaan suruttomia pötkelöitä.

Ruualta päästyä piti isäntä pienen puheen.

—Tuota minun mielestäni, sanoi hän, ei saisi nämät syömingit olla ainoastaan syömistä, juomista ja joutavaa lopakoimista varten, vaan että kokoonnuttuamme muistaisimme paremmin kiittää Luojaamme, jolta kaiken saamme.

—Kyllä kaiketi se ei pahempikaan olisi, sanoi Liejun Lassi, jolla aina oli tapana sanoa että "kyllä kaiketi".

Toiset miehet eivät myöntäneet eikä vastustaneet, olivat vain ääneti; toisillensa siinä salavihkaa vähän naurahivat. Hemmo kurkisti pöydän orrelle ja virkkoi:

—Eiköhän oteta ja veisata joku pieni virren värssy. Hae sinä, Jahvi, kirjivasu.

—En minä tiedä, missä lienee, sanoi Jahvi.

—No mene sinä Hermanni.

—En minä ... menköön Ima.

—Imapa se nöyrin lienee, sanoi poikain äiti, paraskin junkkari! Mene sinä Hermanni, anna noitten isompien olla.

—En minäkään tiedä koko kirjivasua, missä lienee.

Hemmo katseli vuoroon kutakin juttelijata, että kuka heistä liikahtaisi ja sanoi viimein:

—Kyllä siitä ei tule mitään ... kun te ilkiätte olla tuollaisia.

—Jos pitäänee minun lähteä, sanoi äiti.

—Elä mene; Hermanni joutaa mennä ja sen pitää mennä.

Hermanni lähti vähän väkinäisesti ja toi mustan kirjivasun, jossa oli yhtä mustia kannettomia ja kannellisia virsikirjoja sekä joku rutistunut "Hunajan Pisara" ja sotkeutunut "Armon Järjestys".

—Tule Lassi, niin veisataan me vanhat miehet yhdestä kirjasta, sanoi Hemmo selaillessaan virsikirjaa.

Lassi kun oli mökkiläinen, niin piti olla nöyrä. Hän siirtyi lähemmäksi istumaan, pani piippunsa penkille ja sanoi:

—Saattaahan tuohon katsoa, vaan ei kaiketi minulla ole ääntä enemmän kuin lampaalla.

—Onhan sinun pojallasi hyvä ääni.

—Äitiinsä tuosta lienee tullut hyvä-ääninen, eikä minuun.

Isäntä aloitti virren.

Toiset isännät ottivat moneen mieheen vain yhden kirjan, jota yksi piteli, ja toiset siihen tavan vuoksi välistä vilkaisivat.

Vanhat, lihavat emännät kannattivat toverina nuottia, toiset ulkomuistista, toiset kirjasta. Pari nuorta emäntää istui äänettöminä, heillä kun ei ollut kirjaa eivätkä muistaneet ulkoakaan. Toisella heistä oli keväällä kudottu vielä aivan uusi hame, jonka rannun kauneutta he katselivat, pitäen kuitenkin silmällä, milloin joku katsahtaisi, jolloin he olivat vilpittömästi kuuntelevinansa toisten veisuuta.

—No eihän meidän pojat veisanneetkaan, sanoi Hemmo virren loputtua.

—Ei ollut kirjaa, puolustivat pojat.

—Olisi tämä minulta joutanut, sanoi Pasalan isäntä, en minä lasitta näe kuitenkaan.

Sitä ei ollenkaan tiedetty, milloin Pasalan isäntä olisi silmälaseitta nähnyt, vaikka ei hänellä niitä koskaan ollut.

—No et sinäkään, Jahvi.

—Mikäpä häntä täydellä mahalla jaksoi mölistä, sanoi Jahvi.

—Vai ei täydellä mahalla. Se on kummallista tämä nykyinen nuori kansa; ei vaan valevihjaksi antauttaisi Jumalan sanan harjoitukseen, kyllä muuta turhuutta osataan: toisin oli minun nuorena ollessani.

—Mitenhän sattui milloinkin, sanoi siihen Lassi.

—Niinkö sanoit, että miten milloinkin?

—Niin sanoin, että veikkosia oltiin ennenkin, niinkuin niissäkin kerrallisissa Kivimäen häissä.

—Se miten lie sattunut, sanoi Hemmo vähän nolompana.

—Niin ja siihen monta muuta, jatkoi halukkaasti Lassi.

—Tuota ... niitkö sinä nyt muistelet.

—Enkä muistele, vaan kun sanoit, että parempia ennen oltiin.

—Jottako ei oltu, vaikka ei sinulla ole ollut milloinkaan mitään pelkoa sielustasi, eikä nytkään, vaikka olet vanha mies: muistelet kaikkia.

—Vanha kyllä, vanha kyllä, ei ole kiitosta nytkään, mutta kyllä muistan vielä nuoruudenkin aikoja, hyviä velikultia oltiin kaikki tyynni.

—Onhan sitä nyt jokainen nuorena vähän hullumpi, vaan ei ennen tuollaisia oltu kuin nyt nykyaikana... Tässä kun oli heinäaikana meillä kasakkana tuo ... tuo, tuo, mikä se nyt onkaan ... niin tuohan se oli Vallaton-Pekka, niin sen kanssa kun nämä meidän uskit olivat menneet aivan myllyn aikana kirkon kupeelle korttia lyömään...

—Myllynkö aikana, tutkaisivat toiset.

—Ei, ei kuin sanoakseni: kirkon aikana. Vieläkö näissä sitten on kiitosta.

—Niin no, olkoonpahan miten hyvänsä, en puhu mitään; vaikka muistetaanhan nuo, sanoi vielä Lassi.

Hemmo meni liedestä sytyttämään piippunsa eikä jatkanut enää siitä asiasta.

—No mitenkä se on sen meidän mökin kontrahdin teko, sanoi Lassi. Sinä olet aikonut lisätä maksuja, niin kyllä kaiketi se pitäisi olla kontrahtikin.

—Saathan sen niinkuin sitä kesällä sanoin, myönsi Hemmo.

—Moneksiko vuodeksi?

—Viideksi.

—Kyllähän tuo on aikaa tuokin, vaan on minusta vähän vähänlainen.

—Jospa siitä siihen mennessä kuoletkin.

—Ei kaiketi sitä tiedä, vaan eihän tuo vara pahentaisi. Minun poikani sanoi, että jos saisin kahdenkaan kymmenen vuoden kontrahdin, niin hän heittäisi renkiyden ja tulisi siihen minulle toveriksi.

—Senpä poikasi vuoksi minä en sitä annakaan.

—Mitä pahaa se on tehnyt?

—On se niin liika viisas olevinaan.

—No mitä pahaa se on viisaudellaan tehnyt?

—Onpahan. Kun minä tässä kerran veisasin tuota virttä, jossa on nuo sanat että "kirotut vaivassa parkuvat, voi, voi! alati huutavat", niin siihen tämä oli lisännyt "jaskuta hulivili laulavat".

Miehiltä purskahti nauru.

—Eipähän ole pahaan mieleen teistäkään sellainen jumalattomuus, koskapahan naurattaa.

—Kyllä kaiketi en puolusta, vaan naurattaahan tuo yhtähyvin, sanoi Lassi.

—Se joka toisen synnillä nauraa, se on osallinen siihen.

—Minä olen niin vähän lukenut, sanoi Lassi, että en pysty paljon inttelemään... Mutta eikö sitä saata antaa anteeksi, se on tullut sanotuksi nuoruuden huimuudessa.

—Enpä häntä niinkään.

—Kylläpä sitten vähästä on niin pitkät muistot.

—On siinä muutakin, ei ainoastaan se.

—Mitä se sitten on? kysyi Lassi vähän kiivastuen.

—Onpahan.

—No olkoon sitten! kivahti Lassi, kyllä kaiketi minun poikani täytyy tulla toimeen ilman sinun mökittäsin.

—Se on pakosta, että sen täytyy tulla, ja jos paljon kopeilet, niin saat mennä sinäkin.

—Vaan kyllä kaiketi minä en lähdekään.

—Sinäkö et lähde?

—Minä kyllä; ennen sinä kuin minä.

—Vaan sinun täytyy lähteä.

—Ennen nurkkakivet.

—No koetellaanpa.

—No koetellaan.

—Sinä hävitön olet kun vastustat isäntääsi.

—En minä hävitön, sinä hävitön olet.

—Kuuletko, Pasanen: tämä sanoo minua hävittömäksi ja uhkaa olla parempi isäntä kuin minä, jonka on maa ja joka maksan maalta veron.

—Kuulehan, Hemmo, sanoi Pasanen, eikös Lassi ole tehnyt mökkiänsä sileälle aholle, eikä ole sopimuskirjaa eikä mitään.

—Niin on, mutta onko hän siltä isäntä minun maallani?

—Ei maallasi, vaan omassa tekemässä mökissään hän on isäntä, niinkauan kuin elää.

—No mikä siinä on, ja minä veron maksan.

—Vaikkapa maksatkin, niin elä intä; minä olen käynyt mökkiläiseni kanssa kärjätä tämänlaisesta asiasta. Kyllä se pysyy, joka kerran kylmään metsään on mökin tehnyt. Et saa elinaikanaan pois, jos et maksa kaikkia sen työvaivoja.

—Sillapa minä sanoin, että minä en lähde, sanoi Lassi. Minä en kyllä paljon ymmärrä raamatun kannalta, vaan oikeuden kannalta minä tiedän, että ei tule sitä tuomaria, joka minut panee pois niillä puheilla, kun vaan en tee rikosta.

Hemmo muuttui vähän lempeämmäksi.

—Elä sinä Lassi tyhjästä nosta noin suurta melakkata. 'Vihastukaat, vaan elkää syntiä tehkö', sanoo sanassakin.

Lassi ei näyttänyt lempeämmältä, kiskoi vain savuja piipusta, joka yllätteli sammuaakseen, ja sanoi:

—Kun on tarvis, niin minä nostan melua, olkoonpa synti eli mikä...

—Mitäs tarvista tässä on kiistelemiseen, tehdään vain sopimus.

—Ei kaikei tarvista, kun et mainitse minun mökistä poispanosta mitään.—Vaan mistäs kirjantekijä saadaan?

—Käy sinä, Jahvetti, kutsumassa Lassilan Antti, se jo ennätti mennä pois, osaa se siksi kirjoittaa, että saapi sen toimeen.

—Ja jos siellä sattuu olemaan Vallaton-Pekka, niin se osaa vähän paremmin, sanoi Lassi.

—Sitäpä ei huolita, törähti Hemmo.

—No ei sitten, vaan välttäisi kai se minulle.

—Mutta minulle ei... Ja mene joutuin, eläkä siinä enää kuuntele!

Vallattomaksi Pekaksi kutsuttiin muutamata joutomiestä, jota pienenä poikana isänsä kotona sanottiin Vallan-Pekaksi, mutta kun isä hävitti talon, niin poika sai tuollaisen muiston isän kodista.

Jahvi lähti kirjoitusmiestä noutamaan paljon höylymästi kuin kirjavasua. Ovessa mennessään muistutti vielä Hemmo:

—Käske ottaa paperia mukaansa.

Vähän päästä tuli Antti paperi-arkin puolisko torvelle käärittynä taskussa.

—Mitä minulla tehdään? kysyi Antti.

—Tuota, tässä on tehtävä tämän Lassin ja minun välillä sellainen sopimuskirja maksuista ja muista.

—Mutta tuota, minä kun en ole ennen tehnyt, niin osaankohan minä.

—Kyllä sen osaa, me sanotaan sanat valmiiksi.

Antti asetteli paperia pöydälle ja jo useampia kertoja sanoi itsekseen: mutta tuota. Paperi siinä käyristeli torvelle eikä ottanut pysyäkseen suorallaan. Kynän terä oli ruosteessa, ja kirjoitusmuste kuivettunut niin, ettei siitä kynä kastunut, ennen kuin kahvia vähän kaadettiin sekaan. Ensimmäinen piti kynää koetella johonkin virsikirjan lehteen, että rupeaako sillä tulemaan puustaveja.

—Mutta tuota ... mitenäs aletaan? kysyi Antti.

—Paneehan ensin, että mökkiläisen kontrahti, neuvoi Hemmo.

—Ei niin, että mökkiläisen, sanoi Liisa.

—Mitenkäs?

—Torpparin.

—Se nyt on aivan sama, olipa tuo miten hyvänsä.

—Kyllä kaiketi minusta on parempi torppari.

—Mutta tuota, mitenkä se sitten pannaan? kysyi taas Antti.

—Panee torppariksi.

Ja sitten Antti kirjoitti: Torpparin kontrahti.

—Mitenkäs sitten?

—Ei kai se muuta tarvitse kuin panee vain, että: minä otan tämän Lassi Hälisen edeskin päin viideksi vuodeksi maalleni torppariksi seuraavilla ehdoilla...

Lassi murahti itseksensä.

—Ensiksi, että torppari maksaa kolmannen osan eloista ja tekee kesällä kolme viikkoa päivätöitä...

—Kolmeko? keskeytti Lassi.

—Niin kolme, kaksi olet ennen tehnyt.

—Vaan kyllä kaiketi minä en rupea tekemään enemmän kuin ennenkään.

—Mutta kun minä sen lisään, niin sinun täytyy tehdä.

—Eipähän ole pakosta

—Joko taas alotat riitaa.

—No en maksa enemmän kuin ennenkään, ja minusta on kummaa, että sinä viitsit vaatiakaan niin paljon tuollaisesta hallan pesästä.

—Sepä siinä on. Katsos, jos tuota halla panee, niin isännälle ei tule mitään hyötyä, kun päivätöitä on kovin vähän.

—Ei kaiketi siinä tule mökkiläisellekään.

—No se ei kuulu siihen asiaan.

—Kuuluupahan, jos ymmärrät. Ja jos panetat kolme, niin en tee kolmatta.

—No olkoon sitten kaksi, vaan yksi viikko talvella hevosen kanssa.

—Sen nyt saat inttelemättä.

—Ja maantie.

—Sitä en rupea tekemään.

—Mutta holliviikko sinun pitää ottaa.

—No jospa tuon ottaa, sanoi Lassi äkäisesti ja kysyi, että vieläkö muuta?

—Eipä sitä enää muuta ole, jos vähän huonetöitä.

—Huonetyöt ei kuulu isäntään, kyllä minä teen huoneita tarvitakseni.

—Kovin sinä olet ärtyisenä, muistutti taas Hemmo.

—Täytyy olla. Kukapa tässä köyhän kohtaa katsonee, jos ei itse.

—No olkoon huoneiden kohta, niinkuin sinä tahdot; minun tunteeni ei anna toista ihmistä liika paljon rasittaa millään kohdalla.

—Kyllä se on hyvä, kun on niin hyvä omatunto, sanoi Lassi hyvin vilpittömän tapaisesti.

Silloin oli kaikilla maksuilla sovittuna ja kirja vähän päästä valmis, kun vain pani todistajat alle.

Emännät ne eivät miesten tarinoita edes kuulleetkaan, ne kun vielä erotessaan puhelivat, kuinka monta vasikkata ja lammasta missäkin otetaan talvelle ja kuinka monta tapetaan. Lehmät ja lampaat tulivat puheeksi vasta näin lopussa, sillä pitihän tietää, kelle jääpi aikuinen sonni talveksi, ettei sattuisi tulemaan koko kylään puutetta karjan isännästä. Välistä sattui niinkin, kun ei ollut edeltäpäin puhetta, että täytyi lemmiä talutella virstamääriä toisiin kyliin. Useinkin kävi näin vähäheinäisinä vuosina, kun sovitteltiin, että kaikki eläimet tuottaisivat viljaa. Silloin saivat sonnit ainakin maistaa tuonen nuoraa, ne kun syövät heinät makeaan suuhunsa eikä niiden tähden tarvitse kirkua isontaa, vaikka niitä olisi montakin.

Koko ajan oli Savitien ukki istunut melkein äänettömänä, poltellen litteäkoppaista visapiippuansa. Hän oli kyllä puheliaskin välistä, kun sattui puhe sitä laatua, että hän osasi siihen tarttua, mutta kyllä sen kuulla kerkesi, sanoja tuli siksi harvaan.

—Ei taida pidot parata, jos ei vieraat vähene, sanoi ukki viimein ja pani takin päälleen.

—Samaapa tässä olen minä ajatellut, sanoi Pasanen ja meni täyttämään piippuaan pöydän latvan alla olevasta tupakkahakkurista, sillä oli tavallista, että lähtötupakka piti panna jokaisen.

Venematka oli toisiin taloihin. Savitien ukki asettui perämieheksi ja muut miehet samoin perän puolelle. Kokan puolella oli vaimoväki, joista joku souti.

—Sanon kun sanonkin ajoissa ollessa, että asettukaapas nyt yhteen kohti, eli muuten hameenne kastuu, muistutti ukki vaimoväkeä.

—Niin, ja ei se ole sillä hyvä, lisäsi Lassi, vaan tässä joudutaan teidän tähtenne vielä toisen kerran kadotuksen syvyyteen.

—Milloinkas ennen? kuului monesta suusta kokan puolelta.

—Omasta suustanne minä kaiketi sen äsken kuulin, kun veisasitte, että Aadam vaimon kädestä omenan söi, ja se kadotuksen heille toi.

—Parasta kun et puhukaan, sinä et tiedä niistä asioista, virkkoi emännistä vanhin, jota sanottiin hyvin heränneeksi.

—Tiedän niin paljon kuin tarvitsenkin, puolusti Lassi.

—Sitä tarvista sinä kaikkein vähimmän tiedät, sanoi taas emäntä.

—Elä tartuttele akkain pakinoihin, sanoi Pasanen, vaan sanos, mitä pidät isäntäsi antamasta kontrahdistista?

—Tuossahan tuo menisi, jos se olisi joku muu isäntä, vaan kun tämä on muka herännyt.

—Niin, ja sen yhden ainoan matkimisen tähden ei ottanut poikaasi.

—Muu sillä on mielessä, kyllä minä tiedän. Sillä on enin viha siitä, kun se pelkää poikani kosivan hänen emäntänsä sisaren tytärtä, joka siinä on usein ollut kylillä.

Pasanen oli hyvin mielissään, kun kuuli naimisasiosta puhuttavan, hän kun oli usein puhemiehenä, arveli nytkin, että:

—Eiköhän nuo sopisi pariiksi.

—Kyllä kaiketi muuten, vaan kun toisella on perintöä ja toiselle ei annettaisi mökkiäkään, sanoi Lassi.

—Siitäpähän saisi alkua.

—Ei se muille antaisi; eikö tuo kesytelle tyttöä omille pojilleen. Mitä ne suruttomat ja mökittömät perintöakalla tekee. Se on niinkuin Rasti sanoi kerran häissä juopuneelle, jolta oli hattu kadonnut, että autuaalle annetaan kintaat, vaan jumalattomalta hattukin menee.

—Jokohan niin on? sanoi Pasanen.

—Niin kaiketi se näkyy tätä nykyä olevan, ja olkoon ... se heistä huolikoon! sanoi Lassi ja herkesi ääneti.

—Mitä sinä siitä välität, sanoi vähän päästä Pasanen, kutsu vaan poikasi, minkä se Hemmo voipi.

—Minkäpä se kyllä voisi, vaan mitä se Matinkaan työnteko hyödyttäisi: minä milloin kuolen, Hemmo ajaa pois, puheli vähän suruissaan Lassi.

—Senhän se ehkä tekisi, myönsi Pasanen, ja ... ja, käänsi hän puheensa, ei siinä talossa oltu säälytty suoloja keittoon pannaessa, niin hitosti janottaa, vaikka en syönyt yhtään kalaa.

Nytpä sattui Savitienkin ukille mukava puheenaine. Harvaan alkoi hän puhua jaaristaa.

—Tuo Tuomas, tuo kasakka Tuomas ... se on vähän kova suolaisen syöjä ... neljä potkusärkeä söi yhdellä kertaa ja vielä veti viidettä pyrstöstä ... enpä malttanut ... jo sanoin ... Tuomas ... pistäpä suolavedessä.

Näytti, että ukkia vieläkin säälytti tuo särkien tuhlaus, ja hän lisäsi:

—Kala ei vaivatta maalle tule, ei sitä kannata suden tavalla syödä.

Pasanen kuunteli ukin tarinata niin hartaasti, että pudotti tuohisropposen, jolla hän joi, järveen ja sitä kiinni tavoittellessaan oli mennä itse jälestä.

—Nyt sen pahuus vei, virkkoi hän.

—Vieköön tuollaisen astian, sanoi ukki. Hyvä, kun et itse mennyt.

—Mulle sattui kerran somasti, alkoi ukki taas jorittaa. Teille sen suhahdan, ette ole kylän kelloja.— Kun minä kuljin yksinäni kalassa ja meloin keskellä venettä seisaallani, niin annahan ollakaan, en huomannut verkon vilkkaria, ennen kuin aivan kohdalla... Rupeanpa kiinni tavoittamaan, vaan silloinkos puikasni päälleni järveen ja vene meni sitä kyytiä tiehensä. Mut oli luojan lykky, ... sattui matala ... pääsin polkkasin maalle.

Monelle hän oli tämän ennenkin suhahtanut, vaikka jokaista kielsi, että sulle suhahdan, elä virka muille.

Yli järven oli kohta kulettu. Venheen keula kohisi jo rantaruohossa, jysähti äyrästä vasten ja seisahtui siihen.

Vaimot nousivat venheestä, ja alkoivat astua latustella kotiinsa. Miehet vetää jutistivat maalle venheen, jossa oli vettä aika paljon, sillä ei kalamiehet venheitänsä hyvin pitäväksi pyydäkään, kalat kun vetisessä venheessä elävät paremmin.

Savitien ukki kun oli perämies, niin aukaisi hän venheen tapin ja vesi alkoi torvena juosta kuristaa ulos. Venheessä olevat rikat kiersivät ympäriinsä vesipyörrettä, likenivät vähitellen ja viimein mennä kurahtivat reiästä ulos.

II.

Kekri oli pyhänä.

Kovasti varoitti Hemmolan Hemmo aamusilla poikiaan menemästä mihinkään kylään, vaan pitää olla kuuntelemassa, kun hän lukee sen päiväisen saarnan. Pojat kuuntelivat tai toisin sanoen istuivat jonkun aikaa, mutta jos sattuivat lähtemään käymään tallissa hevosten luona, niin siltä tieltä veivät jalat kylään. Pojat eivät mitenkään olisi jaksaneet kekripäivänä kuunnella lukemista. Ei olisi ollut iltapäivälläkään lupa käydä edes naapurissakaan, mutta siitä huolimatta he menivät.

Iltasilla tulivat nuoremmat pojat, Ima ja Hermanni, aikaisemmin kotia. Jahvi oli vielä jäänyt kylään.

—Häpeätte vielä tulla iltaselle, kun luvatta ensin kylään mennään, torui Hemmo poikiansa ja missä vielä yksi?

—Sinne jäi, vaan kyllä se sieltä tulee, ilmoittivat pojat.

—Missäs te kävitte?

—Ei kuin Lassilassa.

—Mitä siellä?

—Uutta annakkata katseltiin.

—Onko siellä uusi annakka?

—On, se on vasta ostettu.

—No olkoonpa vaikka viisi annakkaa, niin ei silti saa luvatta kylään mennä. Lasten tulee olla kuuliaiset vanhemmillensa kaikessa.

—Jahvipa tuo tahtoi.

—Jahvi ei ole mikään luvan antaja, sen pitää senkin kysyä minulta. Ja pankaa nyt vaan kauniisti maata ja siunatkaa itsenne, ettei vihollinen saisi jo nuoruudessa niin suurta valtaa ihmisen ylitse.

—Kyllä me ruvetaan, kunhan Jahvikin joutuu, sanoi Ima.

—Tottapahan tulee, ei muuta kuin pankaa vaan nukkumaan, sanoi Hemmo vihaisesti. Vai vielä sitä pitäisi odottaa!

Pojat rupesivat heittämään vaatteitaan pois ja Hemmo meni kamariinsa. Nokista, mustaa savua tupruava pieni lamppu paloi pöydän latvalla. Sen ääreen asettuivat pojat istumaan ja katselivat, miten se siinä paloi.

Äänettömyys kävi pitkäksi. Jo virkkoi Ima:

—Kyllä ne siellä Lassilassa vielä laulavat, koskapahan ei Jahvikaan tule.

—Laulaa ne, virkkoi toinen, ja aikovathan ne ruveta piirihyppyäkin hyppimään, jos vaan ei emäntä tulisi kylästä kotia.

—Kyllä ne mahtavat hyppiä jos keikkuakin, eipähän tätinkään Hintti vielä lähtenyt pois, eikähän ne tuon puolelaisetkaan uskalla näin iltasilla enää lähteä huonolle jälle.

—Tokko sinun mieleesi jäi se laulu, jota Lieju-Lassin Matti lauloi?

—En minä muista kuin kaksi ensimmäistä siitä laulusta, jota se sanoi laulavansa sillä nuotilla kuin: vuonna kuusikymmentä kuus'.

—Sitäkö, joka alkoi että Anttolaan minä rengiksi meen.

—Niin, joka alkoi näin:

Anttolaan minä rengiksi meen, sieltä minä palkan hyvän saan, kuudelta ylös ajetaan, ruokatunnilla levätä saan.

—Ja olihan siinä vielä toinenkin, että

silloin me pojat laulettiin, kun Anttola housunsa savesi. Anttolan housuja puisteltiin, ja siirappiviiniä maisteltiin.

—Eikö se ole somaa? kysäsi Ima lopetettuaan.

—Somaa on, toisti Hermanni. Vaan eiköhän vielä mennä sinne.

—Mutta jos isä käypi kohta katsomassa.

—Sehän se on, huokasi Hermanni. Ja minkä me sille keinoksi arvaamme.

—Minkäpä sille osasi.

—Vaan jos pantaisiin jotain pölkkyyä vuoteelle sijallemme, keksi Hermanni.

—Niinpä kyllä. Pannaan ensinnäkin tupakkihakkuri.

Silloin oli pojilla keksintö valmis. Hakkuri pantiin toiselle sijalle ja toiseen taas parhaiksi pitkä nelijalka rahi, jalat ylöspäin, että se näytti juuri kuin siinä olisi ihminen maannut polvet koukussa.

—Pään kohtapa ei ole hyvä, huomautti Ima, mutta ei hän sitä osannut korjatakaan.

—No laitetaan sekin, sanoi Hermanni, joka oli aina kaikissa kekseliäämpi. Tuohan joutilaita nuttuja ja

hattuja. Kääritään nuttu pään asemasta hattu siihen päälle ja sitten peite, niin ei muuta kuin hyvä kaikki!

Nämä nukkumamiehet valmiiksi saatuansa lähtivät pojat kylään. He olivat aina yksituumaiset kaikissa asioissaan, niin että toinen ei sanonut toisensa pahoja tekoja, vaikka mikä olisi ollut.

Hyvin huono onni oli tänään nuoren väen kekri-illan iloilla. Lassilan isäntä oli kyllä luvannut siivosti iloita, mutta kun emäntä joutui kotia, niin näytti, että hän on muoria vielä vanhoillaankin. Kapustata aikoi hän antaa niin hyppymiehille kuin luvan antajillekin.

—Olisit kalloosi saapa hyvän moksauksen, mokoma möllykkä! porisi muori. Ei vara kylään liikahtaa, kun kerää sillä aikaa kaikki hullut hyppimään.

Ukko ei ollut millänsäkään, nauraa kuhotti ja tuumaili vain:

—Muori on vähän tureissaan, jos lienevät antaneetkin vain sikurikahvia kylässä.

Ei hän pannut vastaan tuon enempää, vaikka emäntä olisi mitä mokinata pitänyt. Tuskin hänen tiedettiin milloinkaan suuttuneen. Yhden ainoan kerran hän oli vihastunut, niin että oli lyönyt veljeään. Sen tähden hän aina viinapäissään itki, kun joku sattui sitä hänelle muistuttamaan.

Hemmolan Jahvi meni edeltäpäin kotiansa, kun hänen veljensä ja muut nuoret jäivät keskustelemaan siitä, mihin mentäisiin.

Valkean tupaan otettuaan näki hän heti poikain petoksen.

—Vie hiiteen sinun vaunujasi, sanoi piru, kun kottikärryt näki! alkoi Jahvi nauraa. Ne pojat ei keinoja puutu, ajatteli hän. Ne hennoivat isävanhalta puhkaista kumpaisenkin silmän... Katso, kuinka hyvästi on pääkin laitettuna. Olisivat ne pettäneet minutkin, jos en heitä olisi nähnyt kylässä olevan... No annan ma hänen olla nykimättä.

Siihen tuli Hinttikin, Jahvin tädin tytär, ja nyt he yhdessä katsoivat ja nauroivat, miten hyvät vierustoverit hakkuri ja rahi olivat. Ne eivät potkineet toisiansa, eikä peitonkaan päältä tullut heille riitaa.

Jahvi rupesi syömään, mutta ei hän vielä päässyt kunnon alkuunkaan, kun ukki tulla kahitti katsomaan, joko kaikki joukot olivat kotiutuneet.

—Niin juoteessa tulee meidänkin joukot kotia kuin Koljolan karja, sanoi Hemmo. Ei se tuo nyt olisi ristityille soveliasta. Pienetkin pojat tässä vasta söivät, ja taisi niillä olla aikomus vielä lähteä, vaan siihen ovat he kuitenkin vaipuneet. Voi poika raukat! huokasi hän lopuksi.

Jahvi koetteli naurulta ottaa valtaa pois syömällä, puri ja nieli niin riivatusti kuin kerkesi, mutta kun Hemmo surkutteli poikaraukkoja, sattui hän parhaiksi ryppäämään suunsa täyteen piimää, ja silloin suuntäyteinen porahti ilmaan, juuri kuin kallion sirpaleet, jota ruudin voimalla säretään.

—No tu-tuo nyt vasta siivoa on tuonlainen, torui Hemmo.

—Niin kun muru meni henkeen, sanoi Jahvi selvittyänsä.

—Mitä sitä syöpi niin ahneen tavalla. Vaan tulee tuolla nälkäkin, kun ei pysytä kotona ei yhtäkään pyhäpäivää vakavasti.

—Enemmähän me on kotona oltu kuin kylässä, puolusti Jahvi.

—Elä turpata vastaan joka asiassa, sanoi vihaisesti Hemmo. Ja pankaa porstuan ovet kovasti kiinni, ettei pääse ketään, minä en rupea yökausia teitä vahtimaan, ja se pitää totella.

—Kyllä pannaan, saatte olla huoleti, vakuutti Jahvi.

—Lieneeköhän pojat käyneet tallissa, ja Hemmo yritti nykäistä poikia, joiden luuli olevan vuoteella.

—Antakaa poikain nukkua, kyllä minä käyn tallissa, jouduttautui Jahvi sanomaan.

—No kun käynet, niin nukkukoot, sanoi Hemmo ja meni kamariinsa pihan toiselle puolen.

* * * * *

Aika suuri parvi nuorta väkeä lähti Lassilasta liikkeelle, kun emäntä oli heille kapustakyydin luvannut.

—Lieköhän kummempaa muoria kuin tässä talossa, sanoi Lassilan renki. Se jos jostain ihmisestä

rupeaa puhumaan leikissään, niin se sanoo: katso noita ruojia.

—Olkoon eukko kuin karhu pesässään, sanoi Hemmolan Ima. Mennään meille, siellä on iso tupa, isä se on jo kumminkin mennyt maata.

—Kun tuo olisi jo nukkumassa, niin sitten siellä tohtisin minäkin käydä, sanoi Matti, Hemmolan mökkiläisen poika. Muuten en taida mielivieras olla. Isältä siitä jo kuulin.

—Ethän meitä poikia syyttäne, sanoi Ima.

—Mitäs minä teistä.

—Sitä minäkin. Meistä ei ole haittaa, saat puuhata vaikka mitä.

Vallaton-Pekka, joka oli yhtä matkaa ryhtyi puheeseen.

—Kuuletkos Matti, sanoi hän ja alkoi laulaa:

Hintti on hiton kaunis tyttö, vaikk'ei sitä Hemmo ukko mielellänsä sulle sois, vaan ei muuta kuin ota pois.

Onko väärin?... Nyt on lupa.

—Ole vaiti, sanoi Matti, ei niistä mitään. Eläpäs intä, mielessäsi kyttelee kuin tuli savisessa suossa vielä tammikuun päivinäkin.

—Jos kytisikin, niin ukki ei siinä hiastaisi, jos ei muut asiat. Ukki ei ole mikään omainen, sanoi Matti.

—Sen verran saattaisi hidastuttaa kuin vieru jalkamiestä talvisella tiellä, sanoi Pekka.

—Oikein arvattu, ei ainakaan enempää, toisti Matti. Pojat joutuivat Hemmolaan ja vähän jälempää tuli tyttäriäkin. Kun kaikki olivat joutuneet, aloittivat he piirihyppelyn. Yksi laulu kun alkoi tuntua vanhalta, alotti joku uuden toisille virkkamatta, mitä hän alkoi, ja toiset yhtyivät siihen, niin että se meni aivan yhteen tapaan kuin uskolaisten veisun.

Vallaton-Pekka siinä laulun lomassa lasi aina sukkeluuksia, väänteli sanoja, että toisia nauratti. Pekka oli pienten laulujenkin sepittäjä hyvin sukkela, kun sattui johonkin vähän kyllästymään, tai kun ilmestyi kierovääriä naimisliittoja tahi häitä, jotka olivat höperöllä sekoitettuja ja vieraatkin kutsuttuna löyhkälän naapurista.

Pyöriminen kun alkoi käydä tukalaksi ja ikäväksi ja tähän kuuluvat laulutkin väsäytyivät, niin rupesivat "marjasille." Marjasilla pannaan itsekullekin jonkun marjan nimi.

—Hohoi! huutaa joku.

—Mitä hohoilet? kysyy toinen.

—Olisin rakas, lisää edellinen.

—Kellekä?

—Mansikalle.

Mansikka siirtyy sinne, missä kaivataan, ja toiset jatkavat hohoilemista.

Matti istui vähän erillään muista ja sattui olemaan rakas mesikalle, joka oli Hintti. He kun pääsivät yhteen, niin eivät eronneetkaan, vaikka joku olisi hohoillutkin.

Toiset kun näkivät, että näiltä meni aika sipinänsä, jatkoivat keskenänsä leikkiään ja kysyivät aina pilan vuoksi Hintiltä ja Matilta, että onko puolukka ja mansikka rakkaat keskenänsä.

—No jo no toki, sanoi välistä Matti.

—Mitä häntä kyseletkään, yhtyi Pekka puheeseen. Sanoihan mustalaisakkakin riittäneen rakkautta riiämisen aikana kokonaiseksi kesäiseksi yöksi.

Monta vuotta oli Matti koettanut saada Hinttiä kierrokseensa, mutta ei se oikein vedellyt, ja senpä tähden oli Matti usein epätoivossa.

Hintin koti oli toisessa kylässä. Isä oli kuollut. Eläessään hän oli pannut tyttärelleen perinnön määrän, joka oli veljien maksettava. Aikamiehiä veljiä oli monta ja useimmilla emäntä. Tällaisessa tapauksessa tytär joutuu veljien emäntien hylkyläiseksi, jos heissä lienee vähänkään ensimmäiseltä Eevalta perittyä

luonnetta. Ja ainahan sitä on hyvä olemaan. Olihan tuota Saarassakin. Eikä siinä auta muu kuin tyttären täytyy joko päästä miehelään tai jos ei pääse, niin ei kotonakaan kaivata, oleksipa missä hyvänsä. Siitä syystä Hinttikin oli usein Hemmolassa tätinsä luona. Siellä tutustui häneen Matti, kun hän oli isänsä luona ollessaan maksamassa mökin päivätöitä Hemmolassa.

Tätä nykyä Matti oli ollut aivan toisaalla päin renkinä, ja Hintin tapaaminen toi hänelle juuri kuin uutta elämän virkistystä.

—Mitähän siitä tulisi, jos kaikkia ääniä kuunneltaisiin, sanoi muutamakseen Matti Hintille. Onhan metsässä paljonkin kelloja. Jos lehmän hakija kaikkia yhtä tarkkaan kuunteleisi, niin ei omiansa löytäisikään, vaan aika menisi niitä kuunnellessa. Ja siellä seassa on niin kamalalla äänellä mölkättäjiä, että varmaan rupeaa kammoittamaankin. Samoinhan on nuo vanhat. En ymmärrä, kateuttako se lienee vai mitä, mutta harva asia niiden mielestä näyttää oikealta. Vaan eihän kuusta ja kukosta eikä vanhoista ukoista ole mitään taikaa.

—Luuletkos minun heitä kuuntelevan, sanoi hiljaa Hintti. Olenhan sulle monesti sanonut että maltahan, eihän ole kiirettä.

—Kyllä olen tuon jo kuullut, mutta et arvaa, kuinka ikävää on odottaa määrättyäkin aikaa, ja määrätöntä vieläkin ikävämpi. Se tuntuu minusta siltä, kuin sanoisit, että olehan hätävarana siksi kun parempia tulee.

—Siinä luulet joutavia. Enhän toki sinua miten saata pitää hätävarana.

—Niin no, jos luullen, mutta arvaat sen, että kipeä on hellä, vaikka se olisi kellä.

—Mikä kipeä ... ole joutavata.

—No tiedäthän sen, että rakkauden ikävä on niin huono tauti, siihen...

—Heitä jo, keskeytti Hintti. Luulevat muut meidän hyvinkin salaisia puhuvan.

—Eihän ne väärin luulekaan.

—Luulevatpahan.

Ja siihen se loppui, sillä toiset herkesivät marjasilla olemasta. Pekka meni Hintin ja Matin eteen hyvin ovelan näköisenä seisomaan ja arveli:

—No jokos on sanat yhdessä, niin lyökää käsi, minä olen eroittajana.

—Eihän meillä mitä kauppoja ole, sanoi Hintti.

—Ei, ei kaupoista, vaan seitsemänkymmenenviiden-vuoden kontrahdistista.

—Ei mistään niistä.

—Niin, niin, niin syökää anteeksi, minä tässä olen erehdyksissä. Te puhuittekin vain niistä Limperin hevosista.

—Niin juuri ja siitä Harmista enimmästi, sanoi Matti.

—Ole vaiti, Harmi on hyvä hevonen tuumasi Pekka iskien Matille silmää.

Matti lähti liikkeelle ja tuumaili:

—Se sinänsä ja sopu entisellään. Mutta rupea nyt Pekka ja laula vähän.

—Laulapa kylläkin, sanoi Eerikka niminen renkimies. Kahvit se tekee.

—Laula sitä mitä äsken Lassilassakin, sanoi Matti.

—Jo minä olen miettinyt laulaa, mutta en sitä äskeistä.

—Mitäs sitten?

—Muuta.

—No anna tulla vaikka puuta, sanoi Matti.

—Siivotkaa korvanne:

Lassilan muori jos minulla ois',
aikoja oisin jo hukannut pois.
Vienyt oisin sen Viipuriin,
Ryssille vaihtanut tupakkiin.

Vihkon kun Venäjän lehtiä sais',
johan se paljon parempi ois'
kuin kuunnella moista porakkaa,
se vielä kun näyttääpi kapustaa.

—No sillä lailla, sillä lailla! ilakoitsivat toiset. Anna tulla vielä.

—Ei makeata mahan täydeltä, riittää sekin, sanoi Pekka.

—Riittää, riittää. Saat viinaa lehmän kellolla, kun sitä kotiutuu, sanoi Matti.

—Hyvä, kunhan on tulopuoli päällä päin.

—Se on tiedossa, että iso pannu on kahvia aamulla ja sinä minun paras ystäväni, sanoi Eerikka. Mut onhan sulla Pekka kortit, niin annas kuin koetetaan, kuka tulee toisen laittamaan.

—Pitää ne toki joutomiehellä kirjat olla, ehkä muuten panisivat irtolaisena kiinni, sanoi Pekka ja veti taskustaan korttipakan ja antoi Eerikalle.

—Keitä rupeaa peliin kahvipannun veikalla? Rupeaako Matti?

—Jospa vaikka, sanoi Matti. Entäs Pekka?

—Ei Pekka, Pekka laulelee sillä aikaa, sanoi Matti.

—No pelatkaa, minä laulelen tytöille.

—Laulele vaan, sanoi Eerikka, ja laula, että

tuopa likka nätti on, tuota minä toivon; jos en minä tuota saa, niin minä menen kaivoon.

—Elä tule neuvomaan lukkaria, sanoi Pekka arvokkaasti, minä toki laulan paljon tulisemmasta rakkaudesta.

—Ethän kuitenkaan polttane tyttäriä sillä tulisella laulullasi.

—Kyllä minä sammutankin.

Neljä miestä asettui vastatusten istumaan lavitsan nenälle, joka oli pöydän asemesta. Pöytä oli liian korkea, ettei siihen kortti oikein lyödessä läjähtänyt ... ja jos ei olisi ollut korkeakaan, niin talon pöydälle annettiin toki se kunnia, ettei korttia siihen viety. Joutilaat istuivat hyvin lähelle antamaan neuvoja toisille.

—Kuka tekee työn?

—Eerikka tehköön.

Ja Eerikka teki, jakoi kortit, itsekullekin viisi. Jokainen piti tarkan huolen, ettei jakaja saa itselleen valita ässiä ja kymppejä, he kun ovat kontrassa arvokkaimmat.

—Elä loni, muistuttivat toiset.

—Ei lonaa, ei lipsua ... pata on valtti, sanoi Eerikka ja löi korttipakan lautaan.

—Kenen aju?

—Minun työ ja minun aju.

—Onko sulla hyvät ajulehdet? kysyi Eerikka toveriltaan.

—Ei kovin kehuttavat.

—No ei saa puhua, sanoi toinen pari.

—Ei se näin alussa haittaa.

—Ei milloinkaan saa...

—No kun ei, niin minä ajan ... ja puureellä renki ajaakin.

—Saatko kiinni? kysyi Matti toveriltaan.

—Enpä saa.

—Pane sitten huonoa.

—Pankaapa huonoa tai mitä hyvänsä ... vielä puureellä!

—Onpa sulla kuutosia; vaan ne on sitä romutavarata, vähän niillä hyödyt.

—Jahvi, lyö sinä ässiä, että paukkaa, komensi Eerikka.

—Ei ole ässiä, vaan kuninkaita.

—Iske sitten niitä, anna läikää.

Vinkuen putoili kortit, ja useimpia mainittiin lyödessä korkonimellä: kirvesukko, rouvaryökki, pottukuopan rosvo, ja niin aina.

Tätä tekoa jatkettiin. Voitto oli milloin milläkin puolen. Tyttäret laulelivat keskenänsä, ja välissä lauloi heille Pekka, vaikka ei tytöt olisi sitä sallineetkaan, Pekan laulut kun olivat enimmäkseen ivallisia. Tytöillä oli tätä nykyä mielilauluna tämä:

"Ei saa narrata köyhän lasta,
sen on mieli paha.
Parempi on köyhän kunnia
kuin rikkaan miehen raha.

Katsopa kultani taivahalle,
kun taivas on monenlainen.
Eroitetun kullan sydän
se ompi samanlainen.

Katsopa kultani taivahalle, kuin taivas on pilkoitettu. Siellä me saamme yhdessä olla, jos täällä on eroitettu."

Tyttärien laulun lomassa Pekka alkoi laulaa luikutella valssin tapaista juomalaulua, jossa jokaisen värsyn lopussa kerrataan:

Juo ja laula ja juo ja laula ja juo.

Laulu kuului näin:

Jos tahdot iloa nautita niin juo.
Jos tahdot välttää tautia, niin juo.
Sillä viina se saattaapi iloiseks' sun mieles'
niin kauan kun suussasi liikkuupi kieles j.n.e.

Jos olet nuori ja naimaton, niin juo.
Jos olet vanha ja voimaton, niin juo.
Sillä viina se vanhalle voimia lisää,
ja poikaa ei tarvitse neuvoa isän j.n.e.

Jos olet isältäs talon saanut, niin juo.
Jos naapurit on sen sull' velaksi taannut, niin juo.
Sillä viinan vilja kun pellosto kasvaa,
niin viinast' ei tarvitse rahoja maksaa j.n.e.

—No johan sinä Pekka horiset, kun tytöille laulat juomalaulua, sanoi Matti pelinsä lomalla.

—Niin, minä rupesin näille maallista melkutusta laulamaan, kun nämä lauloivat taivaallista pilkoitusta, sanoi Pekka.

—Mutta elä nyt enää laula, ennenkuin tämä peli loppuu; tyttöjä ilmankin harmittaa poikien juonti.

—Eläs enää sano; harmittaahan se minuakin ja enimmästi tyttärien juonti.

—Milloinka sinä ole nähnyt tyttärien viinapuotiin menevän, sanoivat tytöt.

—En toki milloinkaan. Eihän tytöt juo kuin viiniä ja punssia, sanoi Pekka.

—Ei mitään tytöt juo.

—Eipä vainenkaan, enkö minä ole nähnyt miten tytöt markkinoilla pojilta juovat ja enimmästi rikasten talojen tytöt, joilla on monta antajata.

—Niin no, jospa ne nyt vähän maistavatkin, niin se ei ole kuin viiniä, joka ei tee mitään.

—Vaan sallikaapas, sanoi Pekka, kun minä laulan hyvin vähän.

—Mitähän tuo on, jota niin vähän on.

—Ei se ole paljon mitään, onpahan vain näin:

Ette te tytöt tiedä vielä miten käypi markkinatiellä, pojat kun juottaa viiniä, puoleksi onkin rommia.

—Mekö ei tunnettaisi rommia viinistä eroittaa?

—Mitä vielä, ennenkuin tekee iloiseksi.

Olisi siinä kauankin kestänyt kiistaa, mutta kontramiesten peli loppui ja Eerikka huudahti:

—Voitto on meidän!

—Vähäinen voitto, sanoi Matti, joka oli tappiolle jääneiden puolella.

—Voitto kuitenkin, vaikka sinä niillä kymmenisilläsi jo pohvastelit.

—Mies on niin tapannut kuin voittanutkin, sanoi Matti herettyään ja meni katselemaan karsinan puolelle istuintaan.

—Kuule Matti, eikö pistetä vielä myllyä, ehdotteli Eerikka.

—En välitä koko myllystä, kunhan tänne sijani löytäisin.

—Elä tule niin kovin lähelle, mene kortille, sanoi hänelle Hintti.

—Kas niin, tuon siitä saa; kortin lyönnillä pistettiin, vaan eipä tuo koskenut kipeästi. Saanenhan siltä pahalta tässä siivosti istua.

—Elä sinä pieniä pistoja ole kuulevanasikaan, neuvoi Pekka. Istu vaan kylän luvalla, silloin kun ei talosta ole lupaa.

—Laula nyt Pekka, kiirehti toiset.

—Malttakaahan, kun kanttori kääntää numerotaulunsa, tuumaili Pekka ja kaiveli piipun pohjaa kämmenelleen, jonka jälkeen pää keikahti.

—Mitä sinä panit suuhusi? kysyivät tytöt kummeksien.

—Ettekö sitä tiedä, että munaahan lukkari laulamaan lähtiessään syöpi, selitti hän, mutta minä en kuin pidän suussani; täytyy olla säästäväinen, kun ei kappoja makseta... Ja yhtä hyvä se on näinkin ... kulkaahan, eikö soinnu nyt somemmin:

Lukkari se häissä laulelee ja juo.
Hän suonta iskee, laulelee ja juo.
Hän viinalla kurkkunsa karkaisee
ja pyhänä kirkossa parkaisee j.n.e.

Pappi se saarnaa uskosta ja juo.
Juomasta myöskin varoittaa ja juo.
Hän juustot ja pellavat rouvalleen kantaa,
ja sielujen autuuden sairaille antaa...

—No nyt se kävi laatuun! virkkoi hän keskeyttäen laulunsa.

Huomasivatpa toisetkin, että hyvästi kävi, sillä Hemmo pistäytyi tupaan paksu keppi kädessä.

—Mitä elämätä tämä on! kiljaisi hän ensimmäiseksi.

Samassa löivät tuvassa olijat valkean sammuksiin, ja pimeässä koetteli kukin päästä, mihin kerkesi.

—Valkea tupaan! komensi Hemmo... Kuka siitä jo pääsi ulos; ei yksikään saa mennä tai minä annan kepillä päähän... Minä tuota tahdon nähdä tarkemmin, ketä täällä oli?

Ei yksikään ollut kiireinen valkean ottamiseen.

—Eikö pojat usko oikeata, että valkea tupaan ja heti! toisti Hemmo.

Nyt totteli Jahvi ja teki lamppuun valkean, jonka valossa kaikki istuivat kuin tuomiota odottamaan. Eerikkaa ei kuitenkaan enää ollut, hän oli pimeässä nakannut kortit lavitsalle ja puikaissut ulos.

—Kenen luvalla te olette tänne tulleet? kysyi Hemmo kiivaasti, lyöden keppiä lattiaan.

Muut eivät uskaltaneet virkkaa mitään, mutta Pekka sanoi:

—Eipä tässä ole keltään lupaa, eikä ole osattu pyytääkään, kun oli aikomus kohta lähteä pois.

—Minun tupaani teidän ei tarvitse ei jalkaa astua; sen tiedätte vanhastaan. Minun tupani ei ole helvetin lasten tanssi- ja laulusali ... ja kenen ne kortit olivat?

—Ne olemattomat kortit, sanoi Pekka rauhallisena.

—Sinä elä viisastele! kiljaisi hän Pekalle. Minä näin, että ne olivat; ja ne ei ole kenenkään muiden kuin sinun. Sinä nälinkuoliaana kutjaset talosta taloon ja opetat nuoria kortin lyöntiin.

Nytpä ei Pekka enää malttanut olla rauhallisena.

—Sano sinä yksikään kerta, virkkoi hän, jolloin minä olen sinulta kerjäämällä palaista pyytänyt, ja puhu sitten! Minä tiedän, että omistani olen elänyt.

—Vaikka omistasikin, niin mitä sinä kutjotat kulkea talvikaudet opettamassa kenenkään lapsia kortin lyöntiin ja muuhun pahuuteen.

—Minä kuljen, kun varat kannattaa, enkä kysy keltään lupaa, sanoi Pekka. Tehkööt ne työtä talvella, joilla on akat ja lapset elätettävänä, mutta minä en tee, enkä pahenna sun poikiasi; saat hyvä mies tehdä pojastasi vaikka kuinka heränneitä.

—Kyllä sulla suuta on muuta räkyttää, vaan sanopas, kenen ne kortit on?

—Ne on minun, jos tietää tahdot, vaan minä en ole niitä kellekään tarjotellut. Savitien renki Eerikka otti muutaman pelin pelatakseensa, ja sille annoin ja mikä sitten.

—Niin kai se oli oli, miten Pekka sanoo, puolusti Matti.

—Sinä samanlainen lurjus, kiivastui Hemmo Matille sanomaan. Sinä saat kanss' tietää, että meillä ei sinulla ole asiata, eikä isäsikään luona ole sulla asuntoa ... ja sinä, Hintti, jatkoi hän malttavammin, muista se, että tuon hylyn rinnalla ei sun tarvitse istua, niinkuin äsken näin.

Pekalta paloi viimeinenkin kunnian tunto isäntäänsä kohtaan. Hän siirtyi oven puolelle ja sanoi:

—Eikö isäntä malttaisi seisauttaa toimitustansa, pitäisi tässä puhua ristiäis-rahamaksusta, sillä minä sain nimen: nälkäinen, ja Matti sai kaksikin.

—Pois koirat minun huoneestani! kiljaisi Hemmo vastaukseksi.

—Kiitoksia, sanoi Pekka. Nyt on kaksi nimeä niinkuin herroillakin, vaikka vähän huonompia. Vaan sen minä sanon vielä, etten minä köyhyyden tähden köykyssä kävele, vaan vilun ja nälän.

—Pääsetkö ulos siitä rotikoittelemasta suutasi, ja muut samoin!

—Kyllä, kyllä, sanoi Pekka alamaisella äänellä. Vaan jos isäntä antaisi yötä maata tuossa penkillä; ei minulla nyt ole nälkä, piipun perä on suussani... Eikös kirjassakin sanota, että ota raadolliset kulkijat huoneeseesi.

—Niistä kortistasi sinä tiedät, et kirjasta ... ulos heti!

—Antakaahan sentään lähteä perältä huonetta, että kaikki syntini lähtisi matkaani, ettei ne taloon jäisi.

Ei Pekka ennättänyt pyyntöänsäkään oikein lausua, kun tuli lähteä; niin jo Hemmo häneen kyllästyi. Samassa lähti tytöt, peloissaan kuin jänikset, ja pojat perästä. Matti oli sillä tuulella, ettei pitänyt

kiirettä, vaan jäi vähän jäleemmäksi toisista.

—Ala mennä sinäkin, kiirehti Hemmo. Ja mitä sinä olet tänne tullutkaan palveluspaikastasi. Täällä sinun väijymisesi ei edistä mitään, sillä niin kauan kun Hintti on meillä, et saa jalkaa tänne astua.

—Lieneehän tuota vielä maata muuallakin ... hyvästi! sanoi Matti ja meni.

—Menepä hyvästi eli pahasti, sanoi Hemmo ja nyhtäisi tuvan ovea lujempaan kiinni.

Nyt joutui omien poikien vuoro. Eivät pojat vastanneet mitään, vaikka isänsä heille pauhasi alusta loppuun jumaluusopin taitonsa; kuuntelivat vain äänettöminä. Pojat olivat tätä samaa oppia kuulleet joka aika niin kyllästyttävän paljon, että vaikka se enimmältä osalta oli "Huutavan Äänestä", tuntui se kuitenkin mauttomalta ja tehottomalta.

Tämä kun ei näyttänyt pystyvän, otti hän toisen aineen.

—Minä ajan teidät jokaisen maailmaan! tenäsi hän. Sitten saatte tuntea, mitä on tottelemattomuus vanhempia kohtaan. Ilman pennittä saatte mennä, kyllä minä saan renkejä, ja tuota, taloni annan viimein kelle hyvänsä, joka on minulle kuuliainen.

—Ei siitä tänä iltana kuitenkaan tule mitään, arveli Jahvi; menkäähän nukkumaan.

—Vaikka milloin siitä tulee, kun minä vain tahdon.

—No heitetään hänet kuitenkin päivään, sanoi Jahvi ja meni vuoteelleen.

Uudestaan meni Hemmo kamariinsa ja oli vihoissaan. Sänkyyn ruvettuaan hän ajatteli, miten kovia sanoja oli sanonut omille pojillensa ja kyläläisille, ja ajatteli, että olikohan ne liian kovia. Toisekseen hän lohdutti itseään sillä, että kyllä ne sen ansaitsivatkin ja olihan "Huutavan Äänessä" vieläkin kovempia, jonka jälkeen hän nukkui rauhallisesti.

III.

Kahdesta talosta, yhtenä iltana, ajettiin nuori väki pois. Nyt eivät he enää ajatelleetkaan mihinkään kokoontumista, vaan päättivät mennä itse kukin mökilleen. Erotessaan Matti päivitteli sitä, kun Eerikka jätti hänet yksin menemään.

Yhtäkkiä huomasi joku tytöistä kuulleen jotain surkeata ääntä järveltä päin, josta he alkoivat hätäillä, että "voi, voi, mistä se kuuluu", ja kokoontuivat poikien luokse. Pojatkin tarkastivat ja kuuluivat todellakin surkean äänen.

—Kyllä se on hätähuuto, päättivät muutamat. Ja on se jo huutanut hyvän aikaa; kovin panee uupuneen äänellä.

—Arvelemattahan tuo on hätähuuto, sanoi Matti. Ja eiköhän liene Eerikka pudonnut jäähän. Auttamaan pitää joutua.

—Olipa vaikka ukko mustilainen, sanoi Pekka, niin autettava se on. Vaan ei sinne tyhjin käsin ole menemistäkään, jos mieli välttää, ettei kaikki mennä ahvenien valtakuntaan.

Nuottasalkoja ja seipäitä käsissä pojat riensivät ääntä kohti ja tytöt jäivät peloissaan kuuntelemaan.

Eipähän luulo pettänyt; Eerikka ryllötti järvessä ja piteli veitsellään jään reunasta kiinni.

—Voi miesparka, kun et arvannut kiertää huonoa paikkaa, sanoi Pekka ojentaessaan salkoa. Tartu nyt tuohon!

—Minä painun, jo painun, ruikutti hukkuva, voimatta tarttua mihinkään.

—Ei sitä sillä lailla saada ylös, sanoi Matti. Jos se kätensä irtauttaa tuosta jään laidasta, niin sai sanoa: silloin se meni.

—No autettava kai se on, vaikka mikä olkoon, touhusi Pekka ja aikoi mennä salon varassa.

—Elä mene sillä lailla, kielsi Matti. Anna toinen pää tänne ja mene sitten, kun me työnnetään, ja kun

päaset hyvästi kiinni, niin järjaise, kyllä me vedämme takaisin.

Pekka totteli ja rupesi salon päälle pitkälleen, eikä siihen kauan ollut kun hän pääsi Eerikan takin kaulukseen kiinni, mutta samassa alkoi jääkin painua.

—Nyt vetäkää tulisesti; painuu peeveli! komensi hän. Tulisesti toisetkin tottelivat ja vetivät juoksujalassa ilman seisahtumatta rantaan.

Suoraan päätä Eerikka oli lähtenyt Hemmolasta kotiinsa, eikä muistanut tällä kohdalla järveä olevan jään huonompaa; juoksi vain ja luuli kestävän, siksi kunnes lysähti. Monesti hän oli rynnännyt ylös, mutta silloin jää painui ja käytti umpisukkelossa; viimein täytyi asettua jään reunalle huutamaan apua. Siinä hän kylmässä vedessä oli niin köntistynyt, ettei itse jaksanut kävellä, vaan toiset hoitivat ja veivät Lassilaan.

Emäntä ei tällä kertaa ollut leikissään, ei sanonut, katso noita ruojia, vaan sanoi:

—No kaiken näköistä, kuin menepäs järveen. Mutta mitähän olisi ollut sanomista, jos järven pohjassa olisit saanut kontsottaa.

—Vähät sanomiset kai siellä on, joutuipa sinne kuka hyvänsä, sanoi Eerikan puolesta Pekka.

—Hyvin vähät, hyvin vähät, toisteli Lassilan isäntä. Mutta tuota, lisäsi hän, eiköhän tuon suuhun olisi kahvi hyvää.

—Jos vaan talosta saataneen, sanoivat pojat.

—Saattaahan tuota kiehauttaa, arveli emäntä. Vaan en minä tässä syksyllä, kun sonninpura oli puolen päivää suohaudassa, muuta kuin tervansekaista kuumaa vettä kaasun sen kitaan; sillä tuo parani!

—Niin, vaan tämäpä ei ole sonninkita, joka olisi tervattava, sanoi Pekka.

—Yhtä hyvä kai se olisi tuollekin, vaan saattaahan sitä kiehauttaa, sanoi emäntä ja sitten hän meni kiehauttamaan.

Pekka jäi Eerikkaa hoitelemaan, muut menivät kotiinsa ja olivat siinä toivossa, että aamuun mennessä se Eerikkakin paranee ja pääsee taas yhteen matkaan; mutta eipä niin käyntykään. Aamuun mennessä hän tuli yhä vaan kipeämmäksi, vaikkapa kyllä Pekka koetteli hoitaa, miten osasi.

Sääli oli Pekasta heittää sairastaan muiden hoidettavaksi, mutta asiat niin vaativat, sillä hän oli lupautunut huomenlahjan kuuluttajaksi muutaman rengin ja piian häihin, jotka olivat toisen kylän päässä, tähän toimeen kun ei kykene aivan joka mies. Lähtiessään hän piti huolta Eerikan kohtalosta.

—Rupeaako emäntä hoitamaan muutaman päivän ajan? kysyi hän emännältä.

—Hoidetaan vaan, sanoi emäntä, ja mitäpä tuo isoja hoitoja tarvinneekaan.

—Aina se vähän tarvitsee, jos ei heti parane ja kyllä minä tulen jo huomeniltana.—Silläkään poloisella ei ole sukulaisia, joita kutsuisi, säälitteli Pekka.

—Juokse vain, tottapa häntä siksi hoidetaan, sanoi emäntä, ja se oli sillä sovittuna.

Eerikan jäähän putoaminen tuli seuraavana päivänä tiedoksi koko kylälle. Toverit kävivät katsomassa ja surkuttelemassa hänen kohtaloansa, ja ikävää se heistä olikin, sillä Eerikka oli hupainen toveri, ja siltä meni hauska vapaaviikon aika hukkaan, kovin hän oli kipeä.

Hemmo kun sai tietää, missä tilassa Eerikka oli, lähti hänen luonansa käymään ja otti varalta "Huutavan Äänen" matkaansa, jonka mukaan aikoi puhutella. Yksinänsä hän sai puhella, sillä ei Eerikka jaksanut, eikä olisi taitanut osatakaan, kun ei ollut vanhastaan osava kirjemies. Kuitenkin hän kuuli peloittavia sanoja, jotka olivat yhteydessä tuon tapauksen kanssa, joka hänelle oli kyllä tuttua.

—Etkö nyt käsitä armon ajan kalleutta, selitti Hemmo. Sinulle näytettiin, miten voisi käydä. Ajatteles nyt jos olisit hukunut niin suruttomassa tilassa kuin olit—kortilta juuri läksit—niin se on varma, että tuota, ennenkuin pohjaankaan olisit kerinnyt, olisi piru avosylin ollut ottamassa vastaan ja paiskannut nurin niskoin helvettiin.

—Tämä on totta, eikä minun puhettani. Kuunteleppas miten tässäkin "Huutavan Äänessä" sanoo: "Huomaitse ja ymmärrä" kuuntele sinä; näin sanoo: "Huomaitse ja ymmärrä, missä hirmuisessa vaarassa sinä olet. Sinä riennät tänä päivänä likemmäksi ja likemmäksi kadotusta. Muista se, että

synnissä surutoinna eläessäsi juokset sinä joka hetki ja silmänräpäys siihen tuliseen järveen, joka kuohuu tulesta ja tulikivestä, jossa sinä ijankaikkisesti saat kiroilla."

Aina vähän päästä hän kävi näitä samoja tekstin sanoja saarnaamassa, eikä huolinut vaivojaan, sillä hän näki Eerikan surkastuneista kasvoista, että jotakin ne vaikuttivat.

Hyvää se vaikuttikin. Jo ensi iltana hän alkoi pyytää, ettei heitettäisi yksinään, ja yöllä, kun sattui menemään unenhorrokseen, hän vavahti ja alkoi hourailla, että "elkää heittäkö minua nurin niskoin järveen... Pekka, Pekka, joudu auttamaan; musta piru on pohjassa, joka ottaa kiinni."

Yksinänsä hän sai vain olla enimmäkseen yön, kukapa olisikaan niin paljoa ymmärtänyt huolta pitää, että olisi toveriksi ruvennut. Päivän tultua hän vähän rauhoittui, mutta silloin tuli taas Hemmo antamaan lisää "Huutavan Äänestä".

Iltapuolella päivää Hemmo arveli jo sopivan kääntää kirjastaan loppupuolen esille ja lievennykseksi lukea siitä evankeliumin suloisuudesta, joka on syntisille tarjona, jos he katuivat entisiä tekojaan. Mutta ei yhtään sirpaletta tästä armosta takertunut Eerikan hourailevaan päähän. Olisi ollut jo aivan sama, olipa se mitä hyvänsä, sillä ei hänen sairastuessaan heikontunut järkensä osannut tehdä eroitusta sanojen merkityksellä, hän luuli vain, että se on sitä samaa kauheata, jota alkupuolikin.

Vasta kahden päivän kuluttua joutui Pekka takaisin häämatkaltaan.

—Etpähän sieltä päivässä joutunutkaan, sanoi hänelle emäntä.

—Eihän tuolta päässyt, vastasi Pekka. No mitenkäs täällä on Eerikka voinut?

—Kipeä kai se lienee; ei tuo ole Jumalan jyvää maistanut koko sun poissaoloaikaanasi.

—No mutta, sanoi Pekka kummeksien kuunneltuaan vähän aikaa. Johan se houraa tuulta, taivasta; ja siinä on sanoja jos minkälaisia... Onko sille kukaan mitään puhunut?

—En kai minä ole hänen kanssaan monta sanaa vaihtanut, sanoi emäntä. Mitä lie tuo Hemmo puhunut, on se siinä sen vuoteen vieressä näkynyt välistä kököttävän.

—Vai on se Hemmo käynyt. Vaan ettekö ole kuulleet, mitä se on sille puhunut? uteli Pekka vieläkin.

—En minä ole siinä joutanut lokottamaan, mutta luulen, niin minä kerran sivu mennessäni kuulostin, että eikö se liene sille helvetistä puhunut, ja taisi siinä olla muutakin, selitti emäntä.

—Sitäpä minä jo ajattelin, että se se on käynyt peloittelemassa. Ja miksi ette sitä kieltäneet?

—Mitä minä siitä ... eihän tuo haittaa, arveli emäntä.

—Eikö haittaa, sanoi Pekka. Miksikä se ei haittaa. Hyvilleen otaksen, niin saapi heikolta sairaalta pään pilalle, jos ei jo liene saanut. Mitä hänen tarvitsee tulla helvettiään muille lointelemaan, pitäköön omina tarpeinaan. Ja kyllähän jos minä olin täällä, niin ei häntä olisi tarvittu, vaan sen viinan pevelin tautta viivysin vielä niin kovin kauan.

Emäntä tuli Pekan puheesta vähän leikilliseksi ja sanoi:

—Kyllä sinä olet koko ruoja.

—Ja kotiinsa minä olisin sen vienytkin, lisäsi Pekka, jos olisi päässyt jäätä hevosella ajamaan, vaan ei tuo ole hennonut vieläkään vahvoja, että sitä pääsisi. Vaan vien minä hänet perässäni vetämälläkin; sinne ei ole Hemmon hyvä tulla.

—Könötä vaan vetää; joutanetpahan töiltäsi vetelemään, sanoi emäntä ja meni asioilleen.

Pekka alkoi todellakin puuhata Eerikan vientiä toiselle puolen järveä. Nouti portaiden eteen reen, johon heinistä laittoi hyvän vuoteen.

—Eiköhän mennä kotiin, toiselle puolen, selitti hän Eerikalle.

Nyt tämä vasta huomasi Pekan ja alkoi vaikeroida.

—Sinäkö siinä olet ... voi, elä heitä minua yksinäni ... pitele kiinni ... ethän heitä...

—Enkä heitä, vakuutti Pekka, eikä tässä ole mitään hätää, aivan ollaan maa-jalassa.

Yhä hän vielä vain rukoili, ettei häntä heitettäisi järveen, eikä yksinään.

—Ei järveen, se on jo jäässä, vakuutti Pekka. Kääritäänhän vaatteita ympärillesi, ettei tule vilu, ja sitten näytetään, mikä on kyyti kylän välillä.

Kun Pekka oli lähtöä puuhaamassa, tuli Hemmo "Huutavan Ääni" nytkin kainalossa. Tämä arvasi Pekan puuhan ja sen tähden jurosti kysyi:

—Tuota, mitä sinä sen sairaan kanssa meinaat?

—Vien kotiinsa, vastasi Pekka ynseästi.

—Mitäs sinä siitä kuljetat, anna olla siinä.

—Enkä anna olla.

—Vaan sen pitää antaa olla, tenäsi Hemmo. Minä käytän täällä pappiakin, vaan en ole vielä ennättänyt.

—Vai et ole ennättänyt; vaan oletpahan ennättänyt käydä heikolle sairaalle saarnaamassa, niin että mitähän olisikaan sanomista, jos pää olisi mennyt pilalle.

—Minäkö hänen päänsä pilannut ... minä olen vain lukenut ja auttanut hänen syntinsä tuntoon tulemista.

—Niinpä niin; lukenut sinä olet, mutta mitä sinä olet lukenut? Et muuta kuin paasannut helvetistä. Ja näet sen nyt itsekin, mikä hyöty siitä on ollut sairaalle: pelkää ja höpisee kuin mieletön ainakin.

—Sinä et ymmärrä mitään, kiivasteli Hemmo. Sinä et tiedä, minkälainen hätä ihmiselle tulee syntinsä ylitse jota sinä luulet pään pilautumiseksi.

—Minä ymmärrän, intti Pekka, että järkevä suruton on parempi, kuin hupsu jumalinen.

—Sinä elä pölliköi tuolla lailla! kiivastui yhä enemmän Hemmo. Se voipi sattua niinkin, että sinunkin eteesi levitetään kaikki nuo pölliköimisesi, ja silloin on leikki kaukana. Sitä et tiedä, milloin se tapahtuu; hänen työnsä ovat käsittämättömät.

—Niin, mutta tämän asian käsittää jokainen, että parempata hoitoa sairas tarvitsee.

—Luuletko sinä hoitavasi paremmin. Usko hyvällä ja anna olla sen sairaan, minä lähden huomenna sille pappia hakemaan.

—No etkö luule riittävän sen, kun sinä olet saarnannut, ja jos et luule houraavan sairaan tulevan ilman sitä toimeen, niin taluta pappi sinne, vaan en minä tänne sairasta heitä.

Emäntä sattui tulemaan parhaiksi tupaan ja sanoi:

—Anna tuon tuossa kotjottaa.

—Eihän se tuo heittiö tottele, kun minä noutaisin papinkin, selitti Hemmo emännälle.

—Anna, Pekka, sen siinä olla, puolusti emäntä. Hakee papin, että mitä tuo tuolle osaisi.

—Sen saatte uskoa, että minä vien sen kotiinsa, sanoi Pekka päättävästi. Saatte mennä, isäntä, kirjojenne kotiinne.

—Tuota, annetaanko sille tuolle riivatulle valtaa? kysyi Hemmo emännältä.

—Minä en teiltä siihen kysykään lupaa, sanoi Pekka. Ja jos tulette estämään, niin saatte tuliset lähtimet.

—Kaiken näköisiä hulluja niitä on maailmassa, jupisi Hemmo, kun näki ettei mikään auttanut.

—Onhan niitä hulluja yhdeksänlaisia ja Kolla-Anni kymmenes, lisäsi Pekka ja otti sairaansa ja hoiti rekeen.

—Etkö liene luvatta ottanut talon reen, sanoi Hemmo, kun ei muuta enää osannut.

—Ja se ei kuulu syrjäläisiin. Ja ei muuta kuin hyvästi, emäntä; vaivoistanne vasta puhutaan.

Silloin Pekka alkoi lykätä rekeä jälle ja Hemmo lähti pahoilla mielin kotiinsa kainalossa "Huutavan Ääni", jota hän tällä kertaa sai aivan turhan tautta kanneksia. Mennessään hän katsoi jälle, jossa Pekka vihkaisi mennä toiselle puolen.

Hitaasti parani Eerikka, vaikka täällä häntä kyllä hoidettiin hyvästi. Pekkakin oli usein hänen luonaan, vuoleksi työkseen piippuja ja lusikoita ja vakuutteli Eerikkata, jos se joskus vielä yritteli houraillemaan, ja jutteli maailman tarinoita, saadakseen siten tuon Hemmon tyrkyttämän pelon haihtumaan. Välistä pisti pienen lystin laulunkin niinkuin esimerkiksi kupparista:

Kuppari kun tämän kuulla sai, että sika häneltä sarvet söi, kuppi-kirveensä kiveen hakkas, viimeiset sarvensa uuniin nakkas: Koira tuota virkaa pitäköön, että kenenkään verta imeköön!

Tämänlaiset olivat Pekan parantamiskeinot. Ei hän liioin nuhdellut tarpeettomasta pelkäämisestä, eikä taas liian usein toivonut entiselleen tulemista, mutta sitä hän kuitenkin puuhasi.

Palkollisten vapaaviikko oli loppunut.

—Miten tässä käynee, tuumaili Savitien ukki. Olisi jo renki tarpeen, vaan toisessa kohti se Eerikan kohdalta taitaa nykyensä olla.

—Ehkäpä se Matti rupeaa, neuvoi Pekka. Ei kuulu Hemmo antavan olla isänsä mökillä.

—Saisi tuolle suhahtaa, mitä tuo sanoisi, myönsi ukki. Ja jospa se siitä paranee Eerikkakin, vaan onhan tässä työtä sillekin, kun mitäpä minusta enää lieneekään.

Mattia rengiksi saamaan lähti ukki, mutta monesti hän virkkoi, että sanon vieläkin, kun Matti vaati toista sataa palkkaa vuodelta ja talon vaatteen.

—No jospa minä sen sulle annan, sanoi viimein ukki. Ja jos sinä mies lienet, niin et moiti isäntääsi; sanon kun sanonkin sen sulle.

Näin oli ukin päätös, ja aina hän siinä pysyikin, kun Matti osasi olla hänen mielikseen ja lähti aina aamuisillakin käskemättä työhön, eikä torkkunut, josta ukki oli vihainen.

Vähitellen Eerikkakin parani ruumiinsa puolesta, mutta ymmärrykseltään ei hänestä tullutkaan entisen laista; näytti vähän töllerömäiseltä. Virkistyi hän kuitenkin vähitellen, kun Matti neuvoi käymään tohtorissa ja muutenkin hoitamaan.

Ukki ei niin paljon huolehtinut, tuumailla jorisi vain:

—Sen minä sanon: ne on niitä päitään, jotka joutavasta pehmiävät.

IV.

Mahtava talvi alkoi näyttää lannistuneemmalta. Muutamina kevät-aamuina se vielä kouristeli ulkona kuljeksivien poskipäitä ja nenää, mutta viimein leppyi kokonaan. Kylmän talven sivu oli mennä nutuutettu toivomalla suloista kesää ja kuvittelemalla mielessään lämpimämpiä päiviä. Ainoa turva on ihmisillä toivominen. Sitä kun vain riittää, niin voi aivan huolettomasti ja laiskana kärsiä kaikkea kurjuutta, jopa antaa vaikka jalkansakin paleltua, kunhan vaan jaksaa toivoa, että pehmeä tästä perästä seuraa. Äkäiset siihen kyllästyvät niinkuin Vallaton Pekkakin, joka omalla tavallaan vietti mukavia päiviä, makailemalla talvet ja nikartelemalla piippuja ja lusikoita. Jo hän teki kevätpuoleen viitakevarren, jota tekemään ruvetessaan tuumaili:

—Kyllä nyt pitää heittää tämä lusikkain teko, ne on niitä vihoviimeisiä maailman tavarain kyytimiehiä, ja tehdä nyt, jolla tavarata kokoon päin repäillään; muuten mahtaa olematon joukko ruveta nupisemaan.

Nämä oli Pekan valmistuksia kesää varten, ja samoin valmisteli muutkin asioitaan, että niistä sitten parhaana työaikana oli huoletta.

Rantakortteikosta verkkoon ajaa pölyytettiin monta hauen soikaletta, joista sitten eukot valmistivat haukikukkoja kirkkoevääksi. Kirkossa oli myös käytävä heinäajan edellä, että sekin velvollisuus tuli täytetyksi. Jo varhain lauantaiaamuna piti jalkamiesten lähteä kirkkoon, jos mieli joutua oikealla aikaa. Jalkaisin kulkivat hevoseettomat, sekä vanhat että nuoret. Meni jalkaisin taloisiakin, tyttöjä ja poikia, kun oli niin hauskaa kävellä kirkkokengät käsivarrella ja puhella hauskoja asioita, kunhan vain muisti olla vakavana pappilan sivu mennessä.

Hemmolan kartanolla oli kärkyt nuorilla heinillä täytettynä ja kaurasäkki asetettuna istuimen takapuolelle. Isäntä ja emäntä valmistautuivat kirkkoon. Emäntä tahtoi nyt käydä kirkkokäynnissä, vaikka kyllä he olivat käyneet pääsiäisen aikana, mutta hän oli nyt vähän kipeä ja pelkäsi kuolevansa, ja siksi hän nyt...

Emännällä oli tummapohjat, lyyssirantuiset kirkkovaatteet ja isännällä sarkaiset: halko helma, pystykaulusnuttu ja peltihousut. Ima valjasti hevosen. Jahvi oli jalkaisin mennyt kirkkoon muiden muassa, mutta Hermannia ei isäntä laskenut, ja pahoillaan, kun ei päässyt, hän veisteli seipäitä tallin takana.

Hevonen oli valjaissa ja aloitti mennä.

—Seisotapas, eläpäs aja, vielä unehtui, sanoi emäntä, kun hevonen oli vähän matkaa mennyt.

—Tuota, mitä sinä sinne itse menet, sanoi Hemmo, tuopihan se Ima, kun sille hoihkaisee.

—Ei se osaa, eikä löydä.

—Mikä se jäi?

—Jäipähän vaan; annahan seista, kyllä minä haen.

Itse emäntä mennä humpatteli ja otti ruokahuoneen hyllyltä pienestä pussista pari lyökkiä, että jos ehken sattuisi kirkossa nukuttamaan. Sitten he ajaa jytyyttivät puuvieterisillä istuimilla, jotka eivät paljoa tärisemistä vähentäneet, muuta kuin nakkasivathan hyvästi ylöspäin, kun pyörä isossa tiensyöpymässä jysähti. Tämänlaiset piti isännän mielestä olla kirkossa käynti-istuimet, jotka eivät nuojuneet heiluvain rautain päällä, mikä olisi muka ollut suruttomuutta. Pojat olisivat sepällä teettäneet paremmat, mutta Hemmo oli kovasti vastaan ja sanoi:

—Kun ei niillä puisilla saattane ajaa, niin kävelkää jalan.

Jalkaisin kulkevia he sivuuttivat matkalla, ja näiden kohdalla istuivat juhlallisen hiljaisina ja samoin muuallakin. Ainoastaan silloin oli vähän äänekkäämpätä kulkua, kun ruuna ei ottanut juostakseen ja Hemmo sitä pätki kylille tien vierestä katkaistulla patukalla. Nahkaista piiskaa ei hänellä koskaan ollut, sillä sekin olisi ollut suruttomuutta.

Lähempänä kirkkoa asuvaiset olivat töissään, he kun ennättivät pyhänäkin. Vähän seisauttaen työtään, he katsahivat kirkkomiehiin ja halveksimalla virkkoivat: "Siinä perukkalaisia mennä rytistää."

Suntion talo ei ollut kaukana kirkosta, ja sinne ajoi Hemmo hevosensa.

Kirkon seuduilla liikkui kansaa aika vahvasti. Heti puolen päivän jälkeen oli jo asettunut vanhoja akkoja istua lokottamaan kirkon ja etenkin sakastin portaille. Siinä he hiljaa puhelivat ja kokivat keräillä päähän juhlallisia ajatuksia. Yksi vanha eukko oli koko päivän tehnyt laupeuden työtä taluttaessaan toista vanhaa näkemätöntä eukkoa kirkolle. He olivat juuri tulleet ja söivät nyytistään sakastin seinävierellä. Heidän ympärilleen oli kokoontunut useampia toisia, jotka ihmettelivät, miten hyvästi sokea eukko osasi leikata leipää ja ottaa rasiasta voita leivälleen.

—Jo se on tuo merkillistä, ihmettelivät katsojat. Panisipahan meistä kuka hyvänsä silmänsä kiinni ja koettaisi noin ottaa, niin ei tulisi mitään... Se kun Jumala ottaa näön pois, niin se sille antaa tuollaisen lahjan.

Tyytyväisenä sokea eukko söi ihmettelijäin keskellä ja otti usein voita rasiastaan. Itsekin hän jo alkoi uskoa, että lahja se on, kun hän noin osaa, vaikka vanhastaan kyllä tiesi, että paljon siinä oli ollut totuttelemista.

Toinen ryhmä, jossa oli vanhoja ukkoja, istui kellotapulin kupeella odottelemassa iltakirkon lähestymistä. Nuorempaa väkeä ei näkynyt, ne olivat vielä Kauppalassa, jonne oli pari virstaa.

Vanha toissilmä kellonsoittaja astui siitä ohitse hakemaan kellotapulin avaimia pappilasta. Toisella kädellään kouhauttaen vanhaa huopalakkaa hän sanoi eukoille ja miehille hyvää päivää. Kaikille oli kellonsoittaja yhtä kohtelias, paitsi poikakurikoille, jotka häntä sanoivat "kirkon silmäksi", ja suuttuisihan siitä jos kuka. Tuttua oli hänelle jo kellojen ääni, ja se lienee palkinnutkin tuon puutteen, että hänellä ei ollut sellaista kelloa, josta katsotaan ajan kulkua; siitä syystä hän aina sattui menemään tuntia ennen pappilaan. Oli siinä vielä toinenkin syy, kun hyväntahtoinen rovasti antoi piippuun "vaappenia", joita oli niin hauska vedellä, toisten hengelliseen säätyyn kuuluvain läsnä ollessa.

Kello lähestyi neljää. Avaimineen tuli kellonsoittaja pappilasta ja romautti oppineella tavallaan tapulin alaoven auki ja vähän päästä yläloukutkin. Jopa nyhjähteli tapuli ja jymeästi moukui ison kellon ääni

ympäri koko seudun, muistuttaen kaikille sunnuntain aattoillasta. Lopuksi hän löi vielä, maailman kolmikulmaisen säännön mukaan, kolmasti kellon laitaan, ja silloin se oli sitä myöten valmista.

Suntio tuli pappilasta, jossa oli kellon soittajan tavoin käyttänyt tunnin aikaa hyväkseen, ja avasi kirkon ovet. Papit ja lukkarit astuivat vähän päästä juhlallisesti kirjat kainalossa.

Raamatunselityksen jälkeen alkoi rippikirjoitus. Ulkomuistista huutaa romuutti lukkari sakastiin tulevat kyläkunnat, vaikka siinä oli Laakaata, Varpaista, Päsmäriä ja jos jotakin päsyä. Kappalainen merkitsi nimiä kuorissa. Siinä sitten ilmoitettiin Nikki Kekkoista akkoineen, Taakki Vataista vaimoineen, vielä sivussa piikaa, renkiä, ja välistä kylän lopulta joku Tiina Tossavainen, Olli Pikeläisen vaimo.

—Eikös mies ole? muistutti pappi.

—Eihän tuo nyt kuulunut ... ilmoitti eukko alakuloisena, juuri kuin peläten, että jos Ollista pahaa ajattelevat.

Kauppalasta tuli väkeä, joidenka huuto oli jo ennättänyt mennä ohitse.

—Siellä Kauppalassa virakoitte, ettekä pidä ajoissa asioistanne huolta, torui pappi, kun myöhästyneet pyysivät nimeänsä merkitsemään.

Mutta ei Kauppalassa käyneiltäkään puuttunut puolustuksia. Mikä sanoi olleen lankoja värjäreissä; millä liippakiven osto ja niin aina. Näistä vastuksista tuli kappalainen äreälle tuulelle, ja hän piti tarkan huolen, ketä vielä tuli ulkoa. Kaikeksi onnettomuudeksi oli Vallaton-Pekkakin myöhästynyt ja vielä sen lisäksi hienossa huipukassa, niin että jalat yrittivät tekemään pieniä syrjäliikkeitä. Papin tarkka silmä huomasi tämän, ja hän ärjäisi:

—Kuka olee tuo juopunut mies, joka tulee tänne? mene ulos!

Pekka vähän peräytyi ja koetti vähän päästä uudestaan.

—Jo tulee tuo sama mies, sanoi pappi, ulos heti! Semmoisia sikoja olette, että tulette pyhälle paikalle tuollaisina.

Verkallensa Pekka pyrki ulos uteliaan ihmisjoukon häntä katsellessa. Kirkon porstuassa tuli häntä vastaan Lieju-Lassi, joka oli yhden kylän miehiä.

—No, rippikirjoituksestako sinäkin tulet? kysyi Lassi kummastellen.

—Sitä vartenhan sinne menin, vaan kuules velikulta, kun ulos ajoivat, kertoi Pekka.

—Miksikä ulos? kysyi Lassi.

—No kuule veikkonen, kun tuolla Kauppalassa satuin vähän ryypäämään, niin tuntivat.

—Pysy poikessa; mitä sinä sinne pyritkään, sanoi Lassi.

—Arvaathan sen, että enhän minä pyrkisikään, vaan asia on siitä painosta, etten ole käynyt pariin vuoteen ja papinkirjan otto olisi tässä hetimiten.

—Ei kaiketi ne täällä kirkossa anna papinkirjoja, selitti Lassi.

—No etkö sinä sitä ymmärrä, että enhän minä nyt mene tahtomaankaan, vaan kun olen niin kauan ollut käymättä rippikäynnissä, niin kuka sen tietää, minkälaisen mainekirjan ne antavat, eli eivät annakaan.

—Kyllä kaiketi en tiedä, sanoi Lassi.

—En minäkään varmaan tiedä, mutta pahoin pelkään, ja olisin nyt käynyt.

—Olisitkos huomenna selvänä? kysyi Lassi vähän epäillen.

—Aivan kuin taivaan käki, vakuutti Pekka.

—Saatanhan minä kirjoituttaa.

—Teepä kyllä se hyvä työ, niin saat heti kohta ryypyn vaivoistasi.

Pistäytyivät sitten vähän salakuhjoon oven ulkopuolelle, jossa Lassi sai palkkansa.

—No ihmisiä sitä mekin ollaan, sanoi Lassi ryypättyänsä.

—Niinkuin muutkin ristityt, todisti Pekka, ja menhän nyt ja toimita se asia, muistutti hän vielä ja meni sitten pois.

Lassi meni ja ilmoitti että senkin nimellinen olisi merkittävä ja nöyrästi pappi sen tekikin.

Iltakirkon jälkeen väki hajosi mikä mihinkin. Hemmo ajoi entiseen yöpaikkaansa, joka oli parin virstan päässä kirkosta, sillä suruttomissa paikoissa ei hän ruvennut olemaan. Emäntä oli saanut kylläksi asti tärstä huonoilla istuimilla eikä lähtenyt sinne, vaan jäi suntioon yöksi. Suntiossa oli paljon muitakin emäntiä, eikä siinä usein miehenpuolia ollutkaan, ja syynä taisi olla se, että eukko oli siinä isäntänä—ja toisekseen ... rouvaksi sitä sanottiin. Suntio itse, hiljainen mies, sai katsoa nököttää valmista, kun muori järjesteli asioita. Mielensä mukaan hän järjestelikin, eikä hän missään asiassa uskonut ketään tietävämmäksi eikä viisaammaksi itseään. Oli hän vähän uskonnollinenkin, mutta siinäkin oli niin yksipuolinen, ettei hänen uskossaan ollut muita kuin hän itse ja eräs vanha piika.

* * * * *

Valkeni sunnuntai-aamu.

Juhlallisena seisoi kirkko aamu-auringon valossa korkeine huippuineen ja maalattuine seinineen. Ihmiset nousivat verkallensa asennoissaan ja siristelivät unisia silmiään, joihin auringon kimellys oli vähän vastaista.

Kirkkoväki heräsi yöpaikoissaan ja alkoivat nousta kahvia keittelemään lauantaina ostetuista nassakoistaan.

Suntiossa oli paljon emäntiä yötä, ainoastaan kolme miehen puolta. Kahvia siinä vuoroin keitettiin ja toisilleen juotettiin ja siposteltiin.

—Ottakaapas emäntä kahvia, vaadittiin toisia.

—Mitä sitä nyt kaikille juottelemaan, esteltiin samassa.

—Ei se silti kaikkia ole, ottakaa vain pois, kehoitettiin uudestaan.

—Ei sitä nyt olisi tarvinnut, puhui ottaja niin kauan, kunnes kahvin ryyppiminen esti puheen.

Unin pankolle joutivat pannut, kun tuo hyvän tuulen velli lakkasi niiden torvista tippumasta. Silmiään tiristellen luki muuan emäntä virsikirjasta sunnuntain rukousta ja näyttääkseen hartaammalta nyökytteli vähän itseänsä. Alkoivat siinä joutessaan jotkut pureksia aamiaista nytyistään. Muutamat söivät hyvin vähän, toiset eivät kuvalla maistaneetkaan.

—Kovinpa vähän te söitte, muistuttivat syöläimmät.

—Me ollaan kirkkokäynnissä, huomauttivat toiset.

Edellinen joutui vähän hämilleen, kun oli unohtanut nuo säännöt ja syönyt vatsansa täyteen, niin että oli jo lopussa viimeinen pala, jota ei enää viitsinyt tähteeksi heittää, ja eihän se pitkän yön kuluttua liaksi ollutkaan. Ne jotka ensiksi joutuivat syömästä, veivät yksitellen eväsnyyttinsä aittaan, ja sillä tiellään pistelivät haluiseen suuhunsa sievän kämpäleen pannurieskaa tai lätyjä kesävoin kanssa. Johtui tuossa vähän mieleen nuo sanat, että "paastota ja ruumiillisesti itsensä valmistaa..." mutta sananlasku piti puolensa: "ei auta sielua säästäminen, kun ruumis ruokaa tarvitsee."

* * * * *

Jo oli kellonsoittaja ja joku toinen mies noussut tapuliin ja he panivat kellot moukumaan; juhlapäivän kunniaksi. Ensin alkusoitto, sitten papille tulokellot ja viimeiseksi pienimmällä kellolla pimputettiin rippimiehille.

Kirkonmenot alkoivat. Suntio avasi sakastista kirkkoon tulevat ovet ja kappalainen astui juhlallisesti alttarille pitämään rippisaarnaa. Hän oli teräväpuheinen ja kirkassilmäinen mies. Hänen kirkkaita silmiänsä ei sanankuulijat kuitenkaan oikein nähneet, sillä hänellä oli aina silmälasit.

Saarnan teksti alkoi näin:

—Jos teidän syntinne veriruskiat olisivat, pitää niiden lumivalkeiksi tuleman; jos teidän pahat tekonne olisi ruusun punaiset, pitää niiden kuitenkin niinkuin villa tuleman.

Näitä sanoja hän terävästi selitti, vähän sorahtavalla kielellään. Ja erinomattain mukavasti hyrräsi hänen kielensä, kun hän hartaudella lausui että "teidän veriruskeat syntinne ja ruusun punaiset pahat tekonne."

Aina vähän väliä hän näitä sanoja uudisti, niin että sanankuulijat jo huomasivat näiden olevan niitä painavimpia sanoja, ja moni eukko ja joku vanha ukkokin koetteli pusertaa vettä silmästään, mutta niinpähän se sieltä lienee ollut siepattava kuin korvosta kiululla. Saipa siinä monet kerrat turhaan koettaa. Leskieukoilta lähti vähän paremmin, kun siinä sivussa ajatteli miesvainajataan. Kenen mieli ei jo tästä heltyisi.

Ne, jotka edeltäpäin olivat arvanneet kovasydämisyytensä ja eivät sellaisilta tahtoneet muille näyttää, olivat varuillaan. He painoivat päänsä kumaraan, puraisivat unen estämiseksi lyökkiä, josta väkevyys kohosi silmiinkin, ja nytpä ei ollut vedestä puutetta. Sitten ei muuta kuin istui noin surullisen näköisenä ja välistä pyyhkäisi.

Melkein etumaisessa penkissä istui Hemmolan Hemmo ja oli ilman syrjäkeinoitta saanut muutaman pisaran nujerretuksi, jota monikertaan sysäsi käsisyryllä. Kappalainen huomasi sanankuulijainsa punaisista silmistä, että on hänen saarnansa saanut jo aikaan hengen liikutuksia, ja lopetti saarnan, luki synnintunnustuksen ja viimeksi synninpäästön.

Keskellä kirkon käytävää kävellä rapsutteli pari koiraa muristen toisilleen. Loppupuolella rippisaarnaa ne ryntäsivät täyteen kapinaan ja janhustivat toisiansa niskasta, minkä kerkesivät. Suntio jouduttautui sakastista ja alkoi niitä potkia saappaan kärjillä, niin että koirain täytyi lopettaa taistelu ja koettaa piilottautua vaimojen hameen helmoihin. Kauneimmat tytöt, joiden sija on penkin suussa, hätistelivät niitä helmoistaan. Siinä toimessa suntio oli apuna: haki koirat käsiinsä, veti niskasta esille, potki ehtimiseen ja sai viimein ulos, vaikka kyllä ne koettivat mutkitella, ennen kuin lähtivät.

Koirain jahdista palatessaan suntio avasi papille alttariportin ja sakastin oven sekä meni itse perästä.

Vallaton-Pekka istui ristiuksen kohdalla penkissä. Hän ei enää mitenkään malttanut olla ajattelematta tuota hänen mielilaulunsa suntiota koskevaa värssyä:

Suntio potkii koiria ja juo, papille availee ovia ja juo,

kun näki kerrottujen asiain juuri tapahtuvan. Toisessa puolessa:

Hän ehtoollisväelle viiniä tuopi,
itse kun ensinkin hyvästi juopi—

kerrotuita asioita hän ei nähnyt eikä tietänyt varmaan todeksikaan, mutta ajatteli nekin siinä yhdellä tiellään.

Yhteinen kansa soitettiin kirkkoon. Pappi tuli uudestaan alttarille ja alkoi lukea pitkää yhteisen kansan synnintunnustusta. Yli koko kirkon, monesta paikasta, alkoi kuulua äänestä sähinää. Moni koetteli sanasta sanaan ja aivan yhtä aikaa matkia papin lausumaa tunnustusta. Yhteinen kansa oli ollut ensimmäisen saarnan ajan ulkona huvittelemassa itseään: toiset loikoen pitkällään kirkkomaalla, toiset tavailten hautakirjoituksia. Nuoret kävelivät ja silmäilivät toisiaan.

Hevosia seisoi aitovierillä. Muuan ori oli kiinni sakastin perässä pylväässä ja parkui toisille läsnäolijoille. Haltijansa ei sen käytöstä hyväksynyt ja sen vuoksi kävi aina vähän päästä ruoskalla selkään sujauttamassa. Kun ei hän kuritustyössä ollut, seisoi hän ulompana ja piti silmällä, miten orit siinä kuoputti ja nyöhäsi alituistaan liikkeessä.—Tämä vietti tällä lailla sabattiaan oriinsa kanssa, meni sitten kotiinsa ja sanoi kotoväelle "terveisiä kirkosta".

Jo löi kellonsoittaja kolmasti ison kellon laitaan, ja silloin tiesivät kirkon ulkopuolella olijatkin, että toimitus on loppunut. Kirkon kolmesta ovesta alkoi purkautua joukko ulos. Kahdesta syrjäovesta tuli vanha väki; kolmannelta yhteisestä ovesta nuoret, tytöt ja pojat, jotka sitten vielä kirkon edessä vähän aikaa seisoksivat ja heittelivät erojaissilmäyksiä toisiinsa. Ja monta toivetta siinä heräsi, sillä molemmat sukupuolet olivat kauniita ja käytökseltään kuin enkelejä. Nekin, jotka kirkonajan viettivät ulkona, ilmaantuivat lopulla yhteiselle ovelle ja sitten lähtivät niinkuin muutkin kotiinsa.

Laupeuden työtänsä jatkamaan lähti taas sokean eukon taluttaja, ja mennessään he puhelivat:

—Kyllä puhui nytkin kirkkoherra hyvästi ihmisten synnistä ja suruttomuudesta, vaan ei tule meiltä varteen otetuksi.

—Kylläpä puhui, huokasi toinen, mutta yhtähyvin on sellaisia kuin sekin lauantai-illallinen mies.

—Niin, se, joka olisi tullut ripille, vaan huomasi toki kirkkoherra.

—Hyvä oli, että huomasi. Ei toki Olli ole kuitenkaan sellainen...
Taluttaja oli näet sen Olli Pikeläisen vaimo.

Kulki siinä paljon muitakin, mutta muut paitsi vanhat eukot kulkivat näin alkumatkasta äänettöminä. Vallaton-Pekka astui muiden muassa ja sattui kuulemaan eukkojen pakinan ja ajatteli että puhukaahan pois.

Hemmolankin Hemmo ajaa rytyytti emäntineen tärisevillä kärryillään kotiinsa ja samoin muut mäkijärveläiset, mistä ne taas löytää jokapäiväisistä toimistaan.

V.

Aivan toteen kävi Hemmolan emännän luulo, että hän pian kuolisi, sillä heti kirkossakäynnin jälkeen hän sairastui ja leikkuuajan lopulla jo kuoli. Hemmo piti isot hautajaiset, joissa yksi päivä vyöttä, soljetta miehissä veisattiin, sillä näissä oli paljon hänen seuraansa kuuluvia uskolaisia.

Poikiinsakin Hemmo oli hautajaisten alkuaikoina tyytyväinen, kun toisinaan virkautuivat kirjan ääressä veisaamassa. Mutta toisen hautajaispäivän aamuna Jahvi sen tyytyväisyyden rikkoi. Muuan sattui porstuassa kuulemaan, kun hän sanoi Hintille:

—Käypä viskaamassa nauriin kaalia pataan kiehumaan, ukkoin ääni alkaa jo sortua.

Tämän enempää ei isäntä tarvinnut kouhottelemista, kun hän nosti myrskyn ja uhkasi ajaa poikansa maailmaan. Vieraisa oli muutamia, jotka puolustivat samaa keinoa parhaaksi, mutta toiset katsoivat mitättömäksi koko pakinat, ja mitättöminähän ne menivätkin. Pojat eivät taaskaan vastanneet mitään, ja hulluhan kauan tyynelle toruu.

Syksykesällä alkoivat kyläläiset keskenään tuumailla, että kukahan nyt Hemmolan miehistä lähtee naimaan, kun ei näet talossa ole emäntää.

—Eiköhän tuo liene poikain hoteella se asia, arveli muuan.

—Elähän sano, et sitä vielä tiedä, virkkoi toinen; jo oli Hemmo ostanut laukkuryssältä verkkaa housuikseen.

Näitä jo tiesivät kyläläiset, ja mitä ne ei tietäisi; on, niinkuin sanotaankin, tarkka silmä vieraalla, joka antaa heti tiedon muillekin. Ja olikin siinä vähän totta, niin se oli sattunut. Sarkana sitä Hemmo osti ja saraksi sitä sanoi ryssäkin, Tampereen saraksi vain. Mutta mitäs siitä ryssä huoli, osasi hän siltä ottaa veran hinnan ja toisissa paikoissa muuttaa saralle oikean nimenkin. Pitäähän kauppiaan siksi osata veistää maailmassa itsekunkin mukaisesti. Ei hänen tarvinnutkaan peijata muuta kuin vakuuttaa vain, että harmaa sarka on hyvin mukavata vanhallekin miehelle.

Kaksi kyynärää tätä isäntä osti ja siinä puutteessa sanoi ostavansa, kun ei ole kotona saran kutojia.

Nyt kun Hemmola joutui miestaloksi, niin kävi vieraitakin aina pyhä-iltoina useammin kuin ennen, varsinkin isäntiä, sillä Hemmo rupesi tarinoimaan muistakin asioista paremmin kuin ennen, jolloin hän usein poikkeili kirjapaikkoihin ja piti muiden puheet halpana. Savitien ukin puhetta hän sanoi "mäikytykseksi." Muillekin, jotka sitä kuuntelivat hän sanoi:

—Saitko nyt maailman "mäikytystä" kylliksi kuulla.

Talven ajalla alkoi jo moni olla sitä mieltä, että Hemmo se vielä vanhalta muistilta laittaa Hemmolaan emännän. Hän salli välistä siitä puhuttavankin. Pojat käyttivät tätä aikaa hyväksensä ja muutamana pyhä-iltana puuhasivat vanhempia miehiä puhuttelemaan isäntää kamariin, ja nuoret pitivät sillä aikaa omia leikkejensä tuvassa. Ja hyvin vakavasti Hemmo olisi saattanut olla tietämätönnä pirttiväen elämästä, mutta Hinttiä hän usein kaipasi vieraille kahvin antiin ja neuvoakseen, milloin mitäkin asiaa. Hintin oli isäntä saanut emäntäpiiksi ja luvannut hyvän palkan.

—Ei saa olla kauan täällä käymättä, ei tiedä mitä sattuu tarvitsemaan, muistutti Hemmo.

Tämä oli Hintille koko räsitus, kun ei uskaltanut olla kauan yhteen perään toisten leikissä, sillä isäntä saattoi pian tulla noutamaan, ja silloin ei hänen olisi enää käynyt oleminen tietymätönnä, vaan olisi hajoittanut koko leikit.

Hemmo oli näin varovainen, sillä hän pelkäsi pahaa, kun sai vihjaa, että Savitien renki Mattikin on joukossa, ja Vallaton-Pekka toverina.

Syytäpä oli pelätäkkin, sillä Matti oli päättänyt vihdoin kysyä päättävän kysymyksen Hintiltä "asiasta" ja ottanut varalta Pekan mukaansa ulkoasioita johtamaan, että jos näet Hemmo rupeaa kovin juonikkaaksi. Jopa onnistuikin Matin saada Hintti puhutellakseen kahden kesken.

—Arvaatko, millä asialla minä taas olen? kysyi Matti.

—Etkö liene ajan hauskaksi kylässä, niinkuin muutkin, sanoi Hintti.

—Ei minusta kylän käynti niin haluista ole, kun kylässä onkin aina, ja kun tämä talvirengin toimi loppuu, niin sitten, jos sattuu, vielä useammassakin kylässä ... vaan muuta sitä oli, etköhän arvaisi?

—Mitenkäpä minä sinun arvuutoksesi...

—No jos se taas niin muistamatonta lienee, niin vähätpä siitä; minä en paljon väsy enkä vanhene, jos muistavatakin muistutan.

—No sano, sano sitten, kiirehti Hintti.

—Elähän nyt kiirehdi, ethän sinä ennen ole sanonut kiirettä olevan, ja sitä minä nyt läksin asiakseni tietämään, että onko se samanlaista nyt kuin ennenkin, että maltaa ja odottaa pitäisi?

—Vai aikaa tiedustelemassa sinä olet. Onko sinulta aika joutunut niin jäniksen selkään, mahtaili Hintti.

—En minä ajan puutteesta ole, ja jos olisinkin, niin Kermanniltahan sitä saapi. Sitä minä vain läksin tietämään, että vieläkö minun pitäisi odottaa, vaiko heretä?

—En häntä tiedä.

—Tiedät kai sen sanoa, että olenko minä sama Matti kuin ennen.

—Mikäpä tuota lienet.

—No miksi et sitten saata sanoa suoraan, että pitääkö minun väistyä syrjään vai miten?—Mitä tuosta tietymättömydestäkään lähtee, osaat kai sanoa, et niin lapsi ole.

—Hyvinhän sinä nyt oletkin puhetuulella, sanoi Hintti.

—Olenpahan niin parhaiksi. Mitä tuosta tuostakaan tulee? Saapihan tyhjän tekemättä ja nälän ostamatta. Eikähän ihmisellä ole kuin yksi pää, luulisi silloin osaavan päättää jonne kunne päin.

—En minä nyt ymmärrä, enkä joudakaan. Isäntä mahtaa jo kaivata.

—Kovin sinä olet ruvennut tuon isännän käskyille kuuliaisiksi.

—Pitää olla kuuliaisena, kun rahaa on ansaittavana.

—Ei kovin kuuliaisena kannata rahallekaan olla.

—Nuorena ollessa ansaita pitää, päätti vain Hintti.

—Taitaa pitää lähteä, sinä et kuitenkaan anna minulle mitään selvää, sanoi Matti.

—En nyt jouda, kiire on.

—Mene sitten, vaan muistanethan meitä, kun onni kohtaa teitäi.

—Niin, jos se sattuu kohtaamaan, sanoi Hintti ja meni asioilleen.

Matti viittasi pois lähdön merkiksi Pekalle.

—Saatiinko sahapuita? kysyi Pekka ulos tultua.

—Ei mitään.

—Jottako aivan tyhjä sivaus.

—Niinpä tuli, ja lähtäänhän pois, sanoi alakuloisena Matti.

—Ei, mutta se on kovin iso häpeä meidän miehille, enkä minä malta, minä käyn asianajajana sanomassa sille viimeisen sanan.

—Anna olla menemättä.

—Minä en malta. Odota vähän.

Ei Pekan asianajajan toimi tällä kertaa onnistanut, sillä kun hän parhaiksi pääsi Hintin puheille, tuli Hemmo ja äsähti:

—Mitä sulla täällä on asiata?

—Ei teille mitään, vaan tälle teidän ruokamuorille oli vähän, sanoi Pekka.

—Ei se ole kuitenkaan tarpeellista, mene tiehesi.

—Eihän tässä nyt niin kiirettä liene. Emännällehän aina ensin sanotaan pitävän laulaa, sitten ruokamuorille murittaa, vai isännällekö sitä olisi pitänyt ensin?

—Sinä olet se ainainen heittiö, pääsetkö ulos!

Vanha täytyminenhän siinä tuli Pekalle uloslähtöön, mutta ei hän aivan siivosti kuitenkaan lähtenyt. Ensin lauloi isännän harmiksi, että

Pietarin tattarin höyryn, löyryn.
Niin minun akkani ennen lauloi
pirttiä lämmitä pannelsaan.
... Pekken, pekken, pekken...

Lopputahtia hän viimeisteli rappusilla mennessään, kun Hemmo pajatti erojaispuhetta Pekan jälestä kävellen.

—Mitäs siitä sun sanomisestasi tuli? kysyi Matti.

—Eihän siitä tullut mitään, kun se ukon käkkyrä ei pysynyt kamarissaan.

—Etkö ennättänyt mitään virkkaa?

—Perhana siinä kerkesi! Sen vain ennätin sanoa, että aikooko hän vielä silloinkin odottaa päivän nousua, kun se jo on laskumaillaan.

—Mitenkään tuo tuon sinun sanasi ymmärsi?

—Olisiko tuo mitenkään, kun minä en ennättänyt sitä lisän kanssa suomentaa. Mutta minusta olisi parasta, että sinä sille kirjoittaisit.

—Olenhan sitä minäkin ajatellut, vaan kun minä olen niin huononlainen siihen työhön.

—Osaat sinä siksi, päätti Pekka. Ja ota minut toveriksesi. Minun ymmärtääkseni sinun pitäisi kirjoittaa, sillä—usko jos tahdot mutta minä olen siinä kummassa luulossa, että se ukon "vörpanattu" pitää mieltä tuolle Hintille.

—No jokohan tuo kallokas sitä mielisi, ihmettyi Matti.

—Niin sen minä olen miettinyt, vaan en ole ennen virkkanut. Ja eikähän se 'kallokas' niinkään vanha ole, vaan kun se sen herännäisyytensä nojalla laiskana olla noljottaa, niin siitähän sitä luulee vanhemmaksikin. Tuskin se en paljoa päälle viidenkymmenen tai ei yhtään.

—Kovin tuo minusta kuitenkin kummaa olisi, ihmetteli Matti.

—Onhan sillä jo päiviä päässään Hintilläkin, eikö liene lopussa kolmaskymmen.

—Vaikkapa ... mutta yhtähyvin... Mutta jos Hintti sen 'kallokaan' tuumiin vähänkään suostuu, niin sitten on perhana, etten minä yhtä tyttöä saa pois mielestäni.

Uhkaavasti Matti lausui viimeisiä sanoja, mutta lisäsi kuitenkin:

—En minä sentään vielä osaa uskoa.

—Mistäpä sen nyt niin varmaksi; vaan niinkuin jo sanoin, otapas ja kirjoita, kyllä minä autan, niin urkitaan lempo soi vähän parempi tieto asiasta...

—Jospa tuota olisi koettaa, sanoi Matti ja kulki sitten äänetönnä.

Pekka ei tahtonut hänen äänettömyyttään häiritä puhetta jatkamalla, vaan astui jälkimäisenä ja alkoi laulaa surullis-sävelistä, Matin kohtaloon mukavasti soveltuvaa laulua:

"Voi minun köyhää kotoani, voi oloani orjallista, voi minun hellää luontoani, voi sydäntäni surullista!

Jos mulla olisi hellemp' luonto niin vaipuisin minä maata, enkä mä surun kyöneleiltä vois' silmiäni auki saada".

Näin Pekka lauleli niinkauan, että he joutuivat jo Savitiehen.

Muiden maata ruvettua oli aiottu työ alettava, johon tarpeeseen Pekka puuhasi paperia jostain vanhan velkakirjan kirjoittamatta jääneestä laidasta.

—No Matti, elä nolota, vaan tartu asiaan kiinni heti, sanoi Pekka muiden nukuttua.

—Eipä ole millä kirjoittaa, sanoi Matti.

—Elä eperoi, on lyijykynä, ja sillä se rotokolla tulee sellainen kuin tarvitseekin.

—Ja väsyttääkin minua niin, etten ymmärrä mitään, esteli Matti.

—Sanain puutteessa ei käsi päähän mene; jos vain kelpaa, niin sokosta ylös.

—No sanelepas, niin minä kuuntelen, miten se sinun mielestäsi olisi alettava. Vaan ei nyt Hemmo ukosta vielä virketa mitään, eikä se saa olla runon mallista, hän heti tuntee, että se on sinun mieltimä.

Pekka nojautui selkäkenoon seinää vasten ja alkoi viputtaa oikean jalan isoa varvasta, niinkuin hänen tapansa oli, kun rupesi runoja tai muuta mieltimään. Vähän päästä hän ilmoitti lauseensa.

—Mutta siinä on paljon sellaista vasenkätistä, epäröi Matti.

—Nyt lempo, jos tuohon lahnanpyyntiin ei saane tuon verran vasenkätistä panna.

Pekan päätökseen Matti suostui, eikä muuta kuin Pekka sanelemaan edeltä ja Matti, Pekan sanain mukaan niitä pielestämään paperille. Kirjakielen säännöistä ei tässä lukua pidetty. Asia kirjoitettiin ilman mitään mieltimättä noin vain:

—Terveisiä meiltä teille niitä kuin meillä on antoo oikein roppa käellä. Nyt on erittäin tasaista ja tyyntä talven ilmaa niin että sianporsaatkii tarkenoovat pihalla vilikitellä paitahihassillaan ja vanhat ukot on heittäneet koirarukkasesa nurkkaan ja koettaavat poikamiesten tavoin pärjällä, ohuimmilla käsineillä ja sittä muutenii näyttää yläpihan ukko olevan louhka tuulella niin että on se tainnu ottoo vähä holtaillakseen nuita naimisasioita, joihin hän ei toisin ajoin näytä kättä koskevan. Vaan on antanut olla omassa melassaan vaan nyt tästä puoleen sietäisi olla varulta muassa jotain sijoonin resua joka näihinkin puuhiin otattelee että sittä tarpeen tullessa saisi temmata värssyn säpelettä vatvojakseen ja hyvä se huolenpito mahtaa ollakin jos tytöt alkaa väsäytyä niin viimeiset hyvät sietäisi saaha hyvissä majansa niinkuin mustalaiset ovat kähkölässä.

—Elä sinä enää, minä nyt, sanoi Matti ja sitten hän itse alkoi:

—Nyt jo otan ja ilmoitan että minulla on hyvin paha mieli kuin sinä näytät käyvän miltei tylymmäksi entistään et paljon puheelle antau niinkuin viime pyhänäkii ja kyllähän tuon taitaisi saaha jo uskoo että ei siitä mitään tule mut kun minä olen jo näin kauvan ollu hätävarana niin ollaan vieläkii niin kauvan kun tytöt hyväntahtosuudessaan haluttavat pitää ja sattuu näillä main olemaan enkä minä nyt ymmärrä mitä tähän kirjoittaisin kuin olen niin kovin halpanen pännämies vaan ehkä ymmärrät mitä minä olen meinannut kirjoittaa ja ehkä et minua niin halvaksi kahtone että et vastaa jolloinkin.

—Nytkö sinä jo lopetat? kysyi Pekka. Annas, kun minä silmäilen ... joo, kyllä se välttää, panehan vielä näin:

—Ja lopuksi saan vielä sanoa että voi tätä ristin rangaistusta kuin rieskat paloi uuniin ja kun tuli taivutuksi nuorten neitoin tuumiin eikä näistä tykätä mitään ollaan vaan lystissämme ja sanohan terveisiä sille joka peräpenkillä istuu

Matias takkara
ja lento muisku.

—Vaan mitähän se tästä ajattelee, kun lukee, sanoi Matti epäröiden ja tarkasteli kirjeen sisällystä kokonaisuudessaan.

—Ajattelee sitä, että onpahan siinä, rakkauden 'preivi.' ja paljonhan sitä 'reimilläkin' riitaan, sanoi kerran hupelo Aatu.

—Kukahhan tämän vie perille? arveli Matti, kun väanteli paperia laskuille.

—Jos ei satu muita luotettavia, niin kyllä minä, sanoi Pekka. Ja sillä tiellä sanon, että nyt pitää huolettomuus heittää pois tai kohta lähdetään toisen riikin tyttäriä katselemaan.

—Elä siitä virka mitään, jos käytkin, kielsi Matti.

—Tuota, tuota, miten sinä Matti olet päättänyt: rupeatko vielä kesäpuoleksi tähän rengiksi, vai lähtäänkö reissun pojiksi?

—Kumpikohan olisi hyödyllisempi, arveli Matti.

—Ei kai siinä osaa sadalla tapata, jos ei tuhannellakaan voita yhtenä kesänä. Ja saammehan sillä tiimoin käydä tuuluttamassa sotkeutuneita päitämme, joka onkin sinulle tarpeen. Eipähän meitä kotiväki kaivanne.

—Kyllä minä ehkä lähden, vaan tuo isäntä ukki se mahtaa kovasti kiusata olemaan kesänkin aikaa ja maksaisi hyvän palkankin.

—Se nyt on tietty, mutta älä rupea. Antaa ukin koettaa pitää muitakin renkejä, ja kunhan sattuisi saamaan jonkunlaisen lökkäpöksyn, niin sitten ne osaavat pitää arvossa oikean työmiehen.

—Ei tämä ukki ole pahimpia rengilleen, puolusti Matti.

—Vähät siitä, mutta yhtähyvin antaa olla jonkun kesän kiusalla sen aikaa, kun pojat katselevat maailman toilauksia. Vaan minä arvaan, että ethän sinä raski lähteä, jos Hintti kirjoittaisi tai laittaisi hyvän sanoman.

—No näin meidän kesken puhuen, saatanhan sen sanoa oikeinkin, että niinpähän se mahtaisi olla... Mutta eihän se ehken tuostaan korjaudu.

—Lähetkö sitten varmaan, jos ei mitään hyvää kuulu, tutkaisi Pekka.

—No sitten lähtään.

—Pidätkö puheesi?

—Siitä se ei saa muuttua, sanoi päättävästi Matti.

—Ja se on silloin päätetty, sanoi hyvässä toivossa Pekka. Siinä on nyt kaksi vekeellä kuin Koposen potatit ahjolla, että jos ei toinen kypsyy, niin kyllä kypsyy toinen. Jos ei tytöt rupea höylimmäksi, niin me heretään nöyremmäksi ja lähdetään ja lauletaan erojaisiksi, että

"Tällaisille päiville se mamma meidät laittoi:
viheriäisen koivun oksan kätehemme taittoi."

—Elä enää laula, heitetään ne tuumat vastaiseksi ja ruvetaan nukkumaan, muistutti Matti.

—Sepä olisi tehtävä. Joko sammutan valkean?

—Sammuta vain.

Valkea lupsahti sammuksiin, ja lupaa kysymättä töytäisi pimeys täyttämään valkean valaisemat paikat.

Lattialle tehdylle vuoteelle pojat rupesivat, ja kohta oli kaikki nukuksissa, paitse russakat ja kirput. Valkean sammuttua se vasta heidän marssinsa alkoikin. Huonoin ja vaivaisinkin russakan lenkuttaja jo lähti liikkeelle seinän raosta, semmoinen, jolla ei enää ollut toivoakaan päästä pöydälle nousemaan. Nuoremmat russakat siihen sijaan olivat puuhassa, mutta vastuksia oli matkalla. Pöydän jalkain ympärille oli kääritty karvaiset jäniksen nahkat, jotta se vasta taivallettavaa oli.

VI.

Maanantai-aamuna aamiaisen syötyään rupesivat ruokaunelle Hemmolan joukot. Nukkuma-aikana kävi eräs kylän poikanen, jolla oli asiata Hintille. Hemmo oli varppeissaan kuin kissa hyvänä

hiirenpyyntiaikana ja seurasi salaa pojan liikkeitä, ja hän tuli uteliaaksi, kun huomasi, että pojalla oli jotain antamista Hintille, ja vielä enemmän, kun Hintti sen jälkeen lähti ja meni maitokamariin.

Työntäytyi tuossa penkillä kököttäessä isännän mieleen monenmutkaisia ajatuksia, ja seassa oli semmoisia kuvitteluja kuin että jos nuori emäntä kävelisi tuossa lattialla, ja se olisi hyvin soma nähdä, jos sillä vielä olisi körttiröijyt, mutta ilman niitäkin välttäisi, jos se ei niitä huolisi.

Pyhälliseltään oli vielä pöydän orrella kirjavasuu... Mitähän kun olisikin olla leskimiehenä ja ajatella vain jumalansanaa, mietiskeli toisekseen isäntä katsahtaessaan kappaleiksi laukeillutta "Armon järjestystä"... Kuitenkin olisi niin soma, jos oma emäntä tuossa kävelisi...

Mutta ei se siinä vielä kävellyt, ja vajanaiselta tuo tuntui isännästä. Niin vajanaiselta, että hänen itsensä täytyi lähteä kävelemään.

Ne samaiset ajatukset ne aivan kuin taluttivat Hemmon maitokamariin. Hintti oli lukemassa kirjettä, mutta kun kuuli jonkun tulevan, täytyi kirje kesken lukemisen rutistaa taskuun ja olla puuhaavinaan maitoastiaan kanssa.

Isäntä pani äänensä hyvin leikilliseksi sanoessaan: Täällä se emäntä vaan hyörii lepoajat ja kaikki. Eikö se väsytä alituiseen puuhassaolo? Ei sitä toki kovin orjallisena tarvitse olla.

—Eipä tuo väsytä, sanoi Hintti vähän tuskaantuneena, kun ei saanut lukea kirjettänsä. Eihän isäntääkään väsytä, kun tulitte aivan kätten mahtain minua emännän nimellä pilkkaamaan.

—Ei, en minä toki pilkkaa, vaan tuota, eihän tässä muitakaan emäntiä ole.

—Jos ei olekaan, niin pilkkanimeksi minä sen ymmärrän, kun näillä vuosimäärillä olevilla on oikea nimensä, piika tai palvelija.

—Niin se on niille, mutta johan Hintti on ollut ennenkin, ja eihän tuota liene heti nytkään lähtöä; tätisi sija jäi avonaiseksi, ja Hintin se on se paikka täytettävä.

Koko keskustelun ajan Hintti oli selin eikä nähnyt puhujan kasvoja, mutta äänestä hän huomasi, että puhe ei ollutkaan enää sellaisen Hemmon puhetta, joka kirjapaikkoja veteli lomaan. Paikan täyttämisanan kuultuaan hän asettui aivan hiljaa tarkastaakseen, tuliko kuulon erehdys, vai mitä se oli. Mutta kohta hän kuuli, ettei se kuulon erehdys ollutkaan, vaan että vanhan kissan tapa on maitopuuhassa olijalle ensin liekaistella ulompaa, ennenkuin mennä äänellään ilmoittamaan, että vailla sitä hänkin olisi. Niinpä Hemmokin esipuheensa perästä lisäsi:

—Ja kun kerran emännän työt tulevat toimitettavaksi, niin eiköhän silloin ole sopiva ottaa ne muutenkin täytettäväksi. Kyllähän minä, tuota, tuota ... olen vähän vanhempi, vaan minä olen ajatellut, että tuota ... olisi aivan Jumalan sallimus, eitä se on niin menevätä.

Nyt Hintti pääsi selville siitä, miksikä Hemmo puheensa alkupuolta niin leikillisesti hämmenteli. Eipä se enää yhtään miellyttänyt; kovin tuntui kolkolta, niin ettei osannut, mitä hän teki, siunasiko vai kirosi mokomata Jumalan sallimusesitystä. Töin tuskin jaksoi kuitenkin olla suuttumatta ilmivihaiseksi ja saada loppumaan muulla tavalla.

—Mitenkä isäntä nyt puhuu? Eihän tämä ole tavallisesti teidän puhetapanne.

—Niin no, kun tuota minä olen nyt joutunut poikamieheksi, ja eihän se silloin ... tuumaili Hemmo kenkensä kärkiin silmäillen.

—Vaikkapa kohta, sanoi Hintti, mutta eihän tämä nyt ole matkalle menevätä: minä maailmanmielinen tyttöhutikka; isännän pitää näitä puhua vertaisilleen.

Hintti luuli osanneensa hyvinkin masentavan lauseen, mutta eihän se ollut kuin kiihoitusta, sillä Hemmo uneutti kenkensä kärkiin katsomisen ja alkoi puhua hyvän toivon mukaisesti:

—En minä sitä pidä vikana, jos on maailmanmielinen: ei se ole mitään, ei ihan mitään, se on aivan sama, ei se asiassa tee mitään.

—No nyt minä uhon yhytin, ajatteli Hintti ja sanoi ääneen, että isäntä on hyvä ja heittää nyt ne puheet, jos ei muuta asiata ole, niin menette pois, tai jos ei, niin minä...

—Ei tuota, kyllä minä menen... Taisit hämmästyä ... en minä tällä kertaa ... pois menenkin.

Äskeiselle paikalleen tuvan penkille Hemmo meni jotenkin nolona ja alkoi miettiä jalkajuontensa hedelmiä. Saapahan nähdä, ajatteli hän. Jokohan ei tule mitään ... mutta mitenkä se sanoikaan ... niinhän se taisi sanoa, että jos isäntä tällä kertaa heittää ne puheet. Tuota, eipä tiedä, jos vasta sallii ...

kun ei pitäne minua vanhana ja jurona, taitaa pitää heittäytyä enemmän leikkisäksi, sittenpä hänen näkisi.

Sillä aikaa, kun Hemmo näitä ajatuksia kaavaili päässään, jatkoi Hintti kirjeen lukemista. Jatustamalla hän siitä vähitellen selvän sai, vaan ei se yhtään naurattanut niinkuin olisi luullut. Ennen puoliväliin pääsemistä hän silmäsi jo loppuun ja näki, että Matin nimikin oli niin pilkallisesti kirjoitettuna. Ja itse kirje oli vielä pilkallisempi ... porsaista, koirarukkasista, vanhoista ukoista ja siijoonin repaleista.

No nyt minä olen saatu, vaan en vielä viety, sanoi hän ääneen ja ajatuksissaan jatkoi: Eihän tässä ole yhtään kunnan sanaa. Kyllä se nyt kyllästyi lopen ja kirjoitti tämän viimeiseksi minua härnätäkseen ... ja ainahan tämä jonakin menisi, vaan kun vanhat ukot alkaa minulle siihen sijaan työntäytyä tarjokkaiksi ... ja ennustuksestako vai mistä se on jo arvannut vanhoista ukoista kirjoittaakin.

Kaikki tämä sekamelska kävi Hintin niin harmiksi, ettei hän voinut olla turvautumatta tuohon naisten niin tavalliseen keinoon—itkuun. Hemmoon päätti hän suuttua ja heittää koko talon. Suuttua sieti Mattiinkin, mitä hän tuolla lailla kirjoittaa. Ja jos kuinka hitaasti olisi lukenut, niin ei se muuksi muuttunut: porsaita, vanhoja ukkoja ja koirarukkasiasiinä oli. Ja kun herkesi katselemasta, niin itkeä piti vielä vähäisen. Sitä hän oli tekemässä, kun Jahvikin tuli unisena ja janoisena hakemaan juomaa itselleen.

—Etköhän vain ollut itkemässä, siltäpä minusta näyttää, sanoi hän.
Johan nyt ollaan joutavissa!

—Anna olla minun, elä tule.

—Ei mutta, mikä sinulle on tullut?

—Ei mitään, mutta minun pitää päästä kotiin.

—Poisko lähdet? Elä, velikulta, tuota aio. Mikä tästä meidän elämästä tulee: kuka ne lehmät lypsää ja entäs monta muuta?

—Kotiin minun kai pitää päästä, en minä tule toimeen ikävältä.

—No en tiedä sitä, mutta ajattelehan kuitenkin, mikä tästä meidän talon elämästä tulee: minä en kai osaa hoitaa lehmiä, ja tuskin ovat viisaampia toisetkaan.

—Otatte minun sijalleni uuden piian, onhan niitä.

—Niin, mutta mistäs niitä kunnollisia näin keskellä vuotta saakaan. Ja äkkinäinen jos tähän otetaan, niin aivanhan se sotkee koko talouden, ettei se ole sitä eikä tätä, ei puuroa eikä velliä.

Vasten tahtoaankin piti Hintin nauraa Jahvin viime sanoille.

—No eikö se sellaista sitten ole, lisäsi Jahvi. Ja jos vähänkään tulet toimeen, niin ole edes tämä vuosi loppuun. Koetellaan tästä puoleen puuhata jotain hauskaa. Ruvetaan ja miehissä hyvittelään tuota isäukkia, jotta tämä elämä saataisiin vähänkään toisenlaiseksi. Ja jospa se saadaankin, kun ukki on leskenä, ja näkyy jo vähän virkeämpi olevankin, kuin kerjäläisen hevonen kesän tultua... Jäänethän toki...

—Jos pitänee sinun pyynnöstäsi olla joku aika, sanoi Hintti rauhoittuneempana ja meni navetalle.

VII.

Savitien lastualla oli pienoinen aitan salvos, johon Matti aina muiden töiden lomassa pani kiinni milloin hirren, milloin kaksi. Marian päivän edellisellä viikolla hän jouti siihen työhön useampina päivinä. Tulista vauhtia lentelivät lastut, kun hän rietautui oikein lyömään. Korkealle ilmaan ne lentää pyristivät ikäänkuin niillä olisi ollut hyvätkin siivet.

—Tuolla lailla sitä lyötäisiin, jos itselle sattuisi tarvis tulemaan, ajatteli hän lyödessään. Mutta hiljennettyään entiselleen hän ajatteli, että tokkopa sattunee tulemaankaan; ei ole siitäkään kirjeestä tullut mitään vastausta, ja tulkoonpa jos tahansa, en virka tuon enempää.

Puolipäiväiselle kutsuttiin Matti. Aterian jälkeen ukki viittasi hänelle kamarinsa ovelta, että on vähän

suhahtamista; käväise täällä.

Suhahtaa ukki aikoi, mutta ei hän juoruakkain tavalla suhahtanut (jotka toisen pään kaappaavat syliinsä); kuuli ukin puheen ulommaksikin.

—Kysyn vieläkin, virkkoi hän, aivanko se on sun viho viimeinen sanasi, ettet rupea enää kesäksi?

—Eipä taida siitä someta, kun kerran sanoin, toisti Matti.

—Suurtako rahaa vain mieli kaipaa.

—Tulkoonpa sitten suuri tai pieni, kunhan käypi.

—Vaan sanon vieläkin: eikö kävisi heittäminen tuumalla millään pois sitä lähtöä, niinkuin sen tiedät, minun talouden hoidosta ei tule mitään, nuo jalat kun ovat pilautuneet, niin ettei pääse ei työpaikkaan liikahtamaan; tarpeen olisi talossa, joka pitäisi huolen ... vieläkin kysyn: eikö tuumalla millään?

—Konstit on monenlaiset, arveli Matti. Minkälaiset lienevät isännän tuumat.

—No sulle suhaun, vaan antaa vielä olla kylälle kuulumatta; olen aikonut, jos se sulle kelpaa: kun palvelet minua niin kauan kuin elän, niin tämän talon rähjän saat vaivoistasi. Esitys on semmoinen, mitä virkkanet?

—Se nyt on jo liika hyväkin, olisiko minussa sen täyttäjää, sanoi Matti. Ja mitä siitä sanoisivat sukulaisenne?

—Vähän niitä onkin, eikä niillä ole mitään virkkamista; yksi sisar, jos se rupeaa pahoittelemaan, niin pistää hänelle satasen, pari ... sillä välttää.

—Entäs emäntä, mitäs hän sanoo?

—Siitä on jo tuumattuna, ei se sille ole outo asia.

—No jos se on teidän tahtonne, niin kyllä kai minä olen tuiki tyytyväinen ja kiitollinen.

—Harvoin olen sanastani peräytynyt, sanoi ukki päätään nyökäytellen.

—Jääköön sitten lähtö sikseen, sanoi Matti iloisena.

—Anna vaan jäädä, ei vierivä kivi ikinä sammaloidu, sen sanon, ja siitä ei sen enempi kellekään tällä kertaa, kuulukoon muualta; kirjat tehdään, milloin sattuu ... ja niinkuin jo sanoin.

Puheen loputtua Matti meni omintakeisesti työpaikalleen. Erikoisemmalta se nyt tuntui kuin ennen. Ajatukset pyörivät kiireelle, niin ettei kirveskään osannut seisahtua oikealle paikalleen, vaan teki hirren kaulaimen sijan liian syväksi.

—Saa-, virkkoi hän tuon huomattuaan.

—keli, lisäsi ääni selän takana.

Matti vilkaisi kupeelleen ja näki Pekan siinä seisovan.

—Mihinkä koski, kun niin kipeästi äänsit? kysyi tulija.

—Ei koskenut mihinkään, mutta tuon hirren salvaimen hakkasin liika syväksi.

—Sitä katsoin jo tullessani, että varsinkoon tuosta tulee kelvollista, kun mies lyöpi kuin seitsemän venäläistä.

—Satuin minä muuta ajattelemaan, selitti Matti.

—Joko sinä sen muutaman asian tiedät, jos lienet sitä ajatellut.

—Minkä asian?

—Sen että Hintti aikoo lähteä Hemmolasta pois ja mennä kotiinsa.

—Minä siitä vähät välitän, sanoi Matti välinpitämättömästi.

—Välitpä tai, mutta niin kuuluu aikovan.

—Miksikään tuo pois...?

—Hemmo kuuluu sulhaseksi työntäytyvän, niin ei kuulunut sitä sallivan.
Ja enkös minä jo sitä arvannut.

—Menköön nyt sille vanhalle ukolle, minä hänestä kaksi välitän, sanoi hän yhtä halveksivasti.

—Mitäs sinä ajattelit?

Matti muutti puhetaipansä entiselleen ja sanoi:

—Parempia ajatuksia minulla oli. Ja kun et puhu muille, niin kerron sen heti sulle.

—Jos lienee hyvinkin uutta, kerro tuo jo ilman minua vannottamatta.

Matti kertoi ukin tuumat kokonaan, eikähän ne pitkät olleetkaan.

—No niitä maita! sanoi Pekka lopun kuultuaan. Onnihan sinulle on kukkunut ja kukkuu kuin porokello postin aisassa.

—Ei tiedä vielä, jos ukki vain suunsa mauksi esitteli, epäröi Matti.

—En minä niin luule, vakuutti Pekka. Kyllä se ukki totta puhuu, vaikka sana päivässä tulloon... Vaan eikö tahtonut ensin rengiksi?

—Kovasti tahtoikin.

—Niinpä minä sen arvasin, ja jos rupesit, niin ei se olisi ottopojakseen tahtonutkaan, olisi vaan antanut sinun olla renkinä.

—Olisipa voinut.

—No ykisemätä se niin olisi tehnyt, vaan kiitä onneasi, kun on hyvästi mennyt.

—Tuleekohan sinulta lähdeyksi muihin seutuihin kesäksi? kysyi Matti.

—Mitenkähän käynee, kun olisi toveria?

—Ole lähtemättä, oleksitaan täällä.

—Mitenhän tässä mietin, sanoi Pekka ja alkoi astua. Lyö vain kovasti, virkkoi hän mennessään, vaan elä niin ajatuksissasi, että liiaksi losauttelet.

—Kuule! minne sinä menet? huusi Matti jälkeen.

—Täällä käyn suutarin mökillä. Miksikä kysyt?

—Ilman vain, että elähän puhu siellä mitään näistä.

—Ole huoletta ja tee työtäsi, sanoi Pekka viitaten kädellään ja jatkoi kulkuaan.

* * * * *

Pasalan pellon takana oli kylän suutarilla huone, jota suutarin mökiksi sanottiin. Suutari naulasi saappaan pohjaa kiinni ja puraisi jokaisen naulan kärkeä, että se paremmin mukaantui purasimen reikään.

—Nytpä uskaltaa istua lähelle suutaria, kun ei ole naskalia kädessä, sanoi Pekka istautuessaan suutarilaatikon viereen.

—Vaun jos tämä vasara sattuu käymään, sanoi suutari naulaa lyödessään.

—Ei sillä ole niin hyvä vahingon syyksi lyödä kuin naskalilla pistää; ja jos lyöt, niin tuolla lestillä väännän otsaasi, että kesken jääpi se kenkä, sanoi leikillään ojentaen Pekka.

—Mitäs minä tämän vasaran kanssa tekisin sillä aikaa?

—Tärkeiteleisit siihen naulan nenään.

—Eikös se mene tärkeittelemättä? ... katso sinä ... noin!

—Näkyyhän tuo tuonne soluttautuvan. Mutta mitä sinä tuosta naulan kärestä aina maistat, onko se imelätä?

—Jo se toki on niin imelän luipakkata, ettei kiireessäkään malta olla maistamatta, sanoi suutari ja

puraisi ilveellisesti naulan kärkeä.

—Kenenkä akan tai muun tytön kengät ne on, kun niin kiirehdit?

—Tuon nämä on Hemmolan piika Hintin, vai mikä emännöitsijä tuo lienee.

—Itsekö se ne teettää?

—Hemmo nämä käski tehdä.

—Eipä vähää pää väärässä niin heränneellä miehellä, kun teetäpä koppelkengät piialle, oli Pekka ihmettelevinään.

—Aivan vaan koppelkengät ja vielä hyvät.

—Käskikö naukua panna?

—Ei tuo sitä...

—Panitkos?

—No ehkäpä ne äännähtävät, sanoi suutari ylpeästi.

—Jokos olet minun kenkäni valmistanut?

—Jo minä ne tässä eilen sukaisin.

—Aivan yhtenä päivänä taisit sukaista, vaikka lauletaan, että suutari se kenkäparin viikossa lattiall' nakkaa ja sillä hän elättää lasta ja akkaa: juo ja laulaa ja juo.

Suutari puraisi naulan kärkeä, kapsautti sen sitten osaavalla lailla kiinni ja sanoi:

—Eipä noissa mennyt täyttä päivääkään, ja tuossa on kanssa kohta valmiit.

—Tänä päivänäkö jo valmistat ja viet?

—Niin on mieli mahassa. Ja taas naulan kärkeä puraisi.

—Missä ne minun kenkäni ovat?

—Kyllä minä haen, kunhan tämän lopetan, vein tuonne aittapöksään kuivamasta ... perttanatako naula jupistelet ... osaatko reikääsi.

Naularivi tuli täyteen ja sitten meni suutari kenkiä noutamaan. Sillä aikaa Pekka katsella ramasi suutarin työaseita.

—Siinä on kengät, jotka pitävät veden, sanoi suutari tultuaan. Eikä laukeile ompeleet, saat uskoa. Mutta kyllä se oli tuo kengäsnaikka aika junkkaria kokoon menemään: ei joka tekijältä olisi mennyt, ei ... saat uskoa.

—Kyllä mä näen, että hyvät ovat, mutta paljonko se kuromapalkka tekee?

—Olen minä näin hyvästi tehdyistä ottanut puolitoista markkaa, vaan sinulle tutun vuoksi olkoon markkaan kolmeen kymmeneen.

—Ei se paljon olekaan ... ja siinä on lätäkkä ja pätäkkä ja kultaraha välissä.

—Ei sitä ole muutenkaan paljoksi sanoneet, ja minä tiedän vaikka takuun antaa, että ompeleet pitää, ei laukeile.

Nyt luuli jo suutari kehuneensa kylliksi, rupesi taas työhönsä ja Pekka äärestä katsomaan.

—Tuolla sinun laatikossasi näkyi olevan paperia, etkö anna, olisin vähän tarvinnut, sanoi Pekka.

—Taataahan siellä olla; mitä sillä tekisit?

—Kirjoittaa hurttelen muutamia sanoja, jos otat ja viet mennessäsi toiselle puolen.

—Kellekä?

—Sille, jolle nuokin kengät.

—Vai Hintille, sanoi suutari naurahtaen. Sinä rupeat sitä ehkä emännäksesi keinottelemaan.

—En minä siitä. Mitä minä emännällä teen yksinäinen mies, kun ei ollut muutakaan joukkoa, selitti Pekka ja meni sitten vähän erilleen muista kirjoittamaan ja se alkoi näin:

—Kuule sinä kiusan tekiä, tiedätkö sinä mitä—nyt on aivan vastikään asijat viukoroineet sille mukalalle että Savitien ukki on ottanu Matin otopojakseen vaan tätä ei tiedä vielä muut kuin minä eläkä puhu sinäkään, mutta muista se että jos olet Matin vihoittanu niin kyllä sun on nyt heti paras aika lepyttää ja tämä mitä sanon on aivan totta ja jos tämä ei ole totta niin minun nimeni ei ole Pekka.

Suutari näki Pekan lopettavan ja kysyi: Mitä siihen nyt tuli?

—Muutamata laulua se kerran pyyti, niin sen kirjoitin.

—Enpä osaa uskoa, etkö liene muuta kirjoittanut.

—Katso itse, niin uskot kai sitten. Pekka tiesi ettei suutari tuntenut kirjoitusta.

—Kyllä minä kuulen, kun luet itsekin.

—No saman tekevä, ja minä luen laulamalla ... ja sanat kuuluvat suutarin nimeen näin:

Yks' kukka kasvoi laaksoon, joka kauniisti kukoisti, kun minä sitä katsoin tuli kyynel silmiini.

Se muistot syvät nosti
sydämeeni surevaan
ja muistelemaan johti
nuoruuteni aikoja.

Kun sydämeni nuori
vielä oli viaton,
eikä rasittanut huoli,
niin olin murheeton.

Vaan niinkuin kuihtuu kukka, joka maahan tallataan, niin nuori ikän' hukkaan on mennyt kokonaan.

Ja nyt sen kuulit, että se on laulu? Mutta anna tämä Hintille, niin ettei muut näe.

—Kyllä, kyllä. Mutta joko lähdet astumaan? kysyi suutari uteliaisuudesta rauhoittuneena.

—Niin, kävelen tuonne isompiin taloihin näitä pieksuja voitelemaan. Eikös se ole niin, että mitäs teet, niin tervaa, olipa lusikka tai lapio?

—Niinhän ne sanovat ... ja kyllä niissä ompeleet pitää.

—Pitää kai niin kauan kuin pettää. Eikä muuta kuin hyvästi, suutari naskalinesi! Pekka heitti pieksut olalleen ja alkoi astua.

VIII.

Iltapuoleen sai suutari kengät valmiiksi ja lähti niitä viemään pois. Hemmolan kartanolla hän tapasi Hintin, jolle antoi Pekan lähettämän kirjeen.

—Mikä pulverilappu tämä on? kuka tämän lähetti? kysyi Hintti.

—Pekka sen lähetti, sanoi siihen kirjoittaneensa muutaman laulun, jota olit pyytänyt, selitti suutari.

—Vai laululappu tämä on, minä luulin joksikin pulverilapuksi. Mutta kenelle ne kengät on tehty?

—Etkö sitä tiedä? sinullehan nämä on ... sanoi suutari ja nosti kenkiä korkeammalle nähtäväksi.

—Minulleko! ihmestyi Hintti. Enhän minä ole käskenyt; eikä minun jalastani ole mittaakaan otettuna.

—Muistinhan minä tehdä entisten lestien mukaan.

—Niin, vaan kuka käski?

—Isäntä käski. Ja siinä ne nyt ovat ja hyvät ovatkin, puheli suutari ja meni tupaan.

—Viekää vaan isännälle ja sanokaa, että pitää omina kirkkokenkinään, sanoi pilkallisesti Hintti ja meni aittaan muka laulua lukemaan.

—Eihän tämä laulua ollutkaan, suutaria jo on narrattuna, ajatteli hän katsellessaan kirjoitusta. Matti ottopojaksi päässyt ... jokohan ... eiköhän minuakin narrattane samoin kuin suutariakin ... kuka tiesi ... minunko lepyttämään, ei tule ne herkut. Varmaksi on Pekka vakuuttavinaan ... mitenkähän sitten lieneekään...? Tähän keskeytyi Hintin mietelmät, ja kirjeelle tuli sama kohtalo kuin edellisellekin ja samanlaisesta syystä. Hemmo tuli aittaan kengät kädessä ja suu vähän naurussa, siihen laatuun kuin vanhan miehen suu menee. Kenkiä ojentaen Hintille virkkoi hän:

—Tässä saat nämä; minä ne sinulle teetin.

—Eihän minulle ole ollut palvelukseen ruvetessa puheessa tämänlaisia kenkiä, sanoi Hintti ottamatta niitä käteensä.

—Minä ne vaan teetin ja, tuota, kun tässä olostutaan, niin kyllä minä teetän vaikka sinä mitä tahdot.

—Antakaa kenkäne muille ja heittäkää minut rauhaan, sanoi Hintti.

—En minä muille ... ja ajattelehan oikein, niin, niin suostut sinä minun tuumiini ... tuota, kirjat annan sellaiset, että puolet talosta on sinun, jos minä ennen kuolen.

—Jos nyt isäntä menisi pois, sanoi taas Hintti. Ja kun ette osaa niitä kenkiä muuanne panna, niin heittäkää tuohon aitan orrelle.

—No minä panen tuohon, ottanethan ne siitä ... ja kun vähän tarkemmin ajattelet, niin, niin moni tyttö sille sijalle tulisi mielellään. Ja kyllä siitä vielä Hinttikin ... tuumaili Hemmo naurusuin aitasta ulos tullessaan ja salaisesti silmäillen Hinttiä.

Tylysti katsahti hänen jälkeensä Hintti ja ajatteli: Ei kumma, jos nuoret! ... vie mieli Metsä-Heikki, kasvattama-palkastasi...

Päästyään tästä sulhasmiehestä heittäytyi hän istumaan vaatekirstun kannelle ja nojautui seinää vasten ajatuksiinsa. Siinä hän istui luoden välistä silmänsä orrelle levitettyihin huiveihin ja Hemmon heittämiin kenkiin ja sitten omiin, helmassa lepääviin käsiinsä. Ensimmäiset Hemmon kupastelemiset suututtivat häntä itkemään asti, mutta nyt pääsi ilman sitäkin sivu, vaikka ei se kaukanakaan ollut, olihan sillä välillä.

Istuttuaan vähän aikaa hän nousi ylös ja meni askareille. Jokin päätös siinä istuessa tuli tehdyksi, sen ainakin huomasi.

* * * * *

Hemmolla on johonkin lähtö, sillä hän muutti pois arkivaatteensa.

—Menettekö kirkkoon, pitääkö hevonen valjastaa? kysyi häneltä Jahvi.

Mutta ei hän sanonut menevänsä kirkkoon, eikä tarvitsevansa hevostakaan. Sanoi tulevansa ehkä sinä iltana takaisin ja neuvoi siksi aikaa töitä.

Pojat jäivät aprikoimaan, että mihinkään se nyt meni.

—Eiköhän nyt Marianpäivää vasten ole jossain seuroja, muisteli Ima.

—Niin seurojako, virkkoi Hermanni. Onhan ne. Kuulinhan minä, näen mä, viikolla, että Liitteelässä on seurat, ja suuri veisuutalkoopa kuuluu olevankin.

—No sinneköhän se isä meni ja ei puhunut meille mitään. Onpa se ennen sinne muitakin hätyyttellyt, arveli Jahvi.

—Sinne se meni, vakuutti vieläkin Hermanni. Ja katsotaanpahan, onko siijooni kirjavasussa.

Hermanni nouti kirjavasun, jonka myllistivät hakea ylösalaisin, mutta ei sieltä siijoonia löytynyt. Silloin pojat olivat varmat asiasta. Havaintonsa he ilmoittivat Hintillekin ja aprikoivat, menisivätkö he iltasilla kylään huvittelemaan, vai kotonako...

—Ei me lähtä muuanne, silloin kun on kotona näin rauhallinen, sanoi Jahvi.

—Ja minä vien iltamassa sanan toisille, sanoi Hermanni iloissaan.

—Entä jos isäntä tulisi kotiin, niin kävisi samoin kuin viimeinkin kävi, muistutti Hintti.

—Eikä tule, päätti Jahvi. Veisaahan ne yön tarkkaankin ja sitten pyhänä kirkon ajan nukkua köllöttävät. Ei mitään pelkoa. Ja jos pääsee tietoon, että täällä on vähän lystäilty, niin mitä se haittaa. Kun porisee, niin kuunnellaan, jos lyöpi, niin käännellään.

—Niin, ja minä juoksen pakoon, sanoi Hermanni nostellen jalkojansa, niinkuin jo olisi lähtö lähellä.

Ennenkuin Hermanni lähti ilmoittamaan toisille nuorille isänsä poissaoloa, sai hän Hintiltä lisäasiaksi sen, että sanoa Matille kaikessa salaisuudessa, että Hintti on kutsunut käymään.

—Mitä maksat, niin sitten sanon, kiusasi Hermanni.

—Jopahan sinä siinä väsynet.

—No enpä sano, koska et aio maksaa.

—Sinä nyt joutavata. Maksanhan minä, kun sattuu.

—No kunhan lupaatkaan ... vaan niinkö minä sanon, että tulla liitoille?

—Niin, sinä taas ... kun minä sinulle sanoinkin, ethän sinä malta olla äänettä. Sanohan niinkuin neuvoin.

—Ole huoletta, kyllä sanon ja viimeksi, että, että ... kiusoitteli hän vieläkin ja lähti nauraen pois.

—Sanopa nyt miten hyväsi, vaan jos hupiset joutavata, niin suutun sinuun iäksi.

Poika vain nauroi ja meni.

Hintti kääntyi muuanne ja huokasi:

—Voih! kun pitää ihmisen olla niin tyhmä, ettei osaa kirjoittaa.

IX.

Matti oli saanut tiedon.

—Vai nyt käymään, ajatteli hän itsekseen kävelen tuvan lattiaa. Vai jo saisi käydä ... olen jo käynyt käytäväni, ja sillä hyvä... Nyt se siellä odottaa, vaan odottakoon ja pitäkööt huvinsa, en mene. Olisikohan tuo tietänyt, etten ole enää mikään paljas renki. Se Pekka peeveli, jos se on ilmoittanut...

Kaikkea epäilystään ei hän kerinnyt purkaa, kun pistäytyi esille epäiltäväkin, joka oli Pekka.

—Hyvää illan kellukkata, jos kelpaa, toivotti tämä tultuaan. Yksinäsi sinä täällä vain istut. Eikö lähtä kävellä lopsimaan, siellä on niin lupoisia ilma.

—Missä sitä käveltäisiin?

—Tuolla pitkin tietä, ja jospa pistäytään Hemmolassa. Etkö sinä tiedä, sieltähän on Hemmo poissa.

—Kyllä tiedän, vaan en minä nyt...

—Mikä sinun nyt laiskisti? Minä olisin niin halulla kävellyt.

Matti käänsi puheen toisaanne ja kysyi, oliko suutari tehnyt Pekan kengät?

—Näethän sinä, että ne on jo jalassani. Ja mitä sinä niistä, lähdehän kävelemään.

—Ei, vaan puhuitko sinä siellä kellekään minun tähän pääsemisestääni?

—Enkä puhunut.

—Vaan jos sinä olet puhunut, minä vähän niin pelkään.

—No en ole puhunut suutarille enkä räätäilille, en niin puukkohamaran vertaa, päätti Pekka nauraen.

—Olet sinä sanonut, koska naurat.

—Nyt kummat tuli! Miksikä se sinua niin peloittaa, että tutkaat kuin hyväkin tuomari.

—Siitä minä olen pahassa luulossa, että Hintti on päässyt tietoon, koska se oli kutsunut minua siellä käymään.

—Sehän hyvä on, riemastui Pekka. Silloin ei kuin saappaat solalle.

—En askeltakaan päätti Matti. Olisi ollut aikaa ennen jo sanoa, vaan eipähän ole sanonut. Nyt vasta, kun sinä ehkä olet ilmoittanut, laitto kutsumamiehen.

—Eläpäs nyt noin toimestasi. Mikä rikos tuo on, jos on sanan laittanut, ja jos minäkin olisin ilmoittanut.

—Olisi sen ennen tehnyt, mutta eipä ole arvo antanut, kun olen ollut renkinä. Ja mitä sinä menit sanomaan.

—No kuulepas Matti rauhassa, kun minä sinulle selitän. Minä menin päivällä suutariin, niin se oli valmistamassa Hintille kenkiä, joista hän ei kuulunut tietävän mitään, vaan ne oli Hemmo käskenyt tehdä ja vielä niin hyvät kuin suutari osaa. Siinä juolahti mieleeni ja kirjoitin suutarin muassa paperilapun, jossa ilmoitin. Mutta olisi se ilman minun ilmoittamattakin kutsunut sinua. Eihän se nyt kärsi, että Hemmo on tuollaisessa hötäkässä hänen peräänsä, vanha ulkokullattu ukon heittiö, joka nytkin on toisten samanlaisten mieliksi veisaamassa. Siitähän se on Hintti kyllästynyt koko taloon ja laitto sinulle viittauksen entisestä ystävydestä. Ymmärrätkö nyt?

—Kyllä ymmärrän. Mutta tuskin olisi viittausta antanut, jos et sinä olisi ilmoittanut; ennen olisi mennyt kotiinsa.

—Ota sinä selvä sellaisista! Heitä nuo mietteet hiiteen ja pane takki päällesi, niin lähtään astumaan, kiirehti Pekka.

—En askeltakaan.

—Taidatpa olla oikein toimestasi. Etkö liene minullekin vihoin, vaan tunteehan "kampsukin" leikin. Ja yksinäisikö jäät tänne?

—Niin.

—Oletpa vähän joutavissa. Saanko viedä terveisiä, ettet tule?

—Vie vaan, en tule.

Matti jäi istumaan yksinänsä tupaan, ja Pekka alkoi astuksia Hemmolata kohti. Mennessään hän ajatteli, että taitaapa tavara miestä ylpistää, ja vielä minullekin vihansa viskasi.

No jos se alkaa sellaista olla, niin en minäkään hänestä koko miehestä isosti välitä...

Sitten hän pani lauluksi ja laului, että kajahteli keväinen ilta:

Henttuni sanoi, elä saakuri jätä,
sillä yhdessä on hauska mennä.

Vai lienenkö mä liian halpa
sun rinnallasi kävelemään.

Iltaseurain pito olisi muuten luonnistanut hyvin hyvästi, mutta kun Hintti sai Pekalta tietää Matin terveiset niin häneltä iloisuus katosi. Sen lisäksi Hermannin aina kiusalla muistutti, että entäs se velka.

Muut siinä vähän leikkivät, mutta Hintti erosi yksinäisyyteen ja siellä, itkun sivutyönä, päätti huomeniltana lähteä kotiinsa.

Aamalla oli Marian päivä. Einekahville asti maata köllötti Savitien ukki kamarissaan. Matti oli noussut aikaisemmin ruokkimaan hevosta, ja hänen sieltä tultuaan emäntä hänet kutsui kahville.

—Taisinpa nukkua hyvän asusta, puheli ukki leikissään, istuen sänkynsä laidalla. Ajattelin, nousta vähän ennen, vaan juolahti mieleeni: onpa mulla nyt poika, joka nousee.

Ukki siveli partaansa ja näytti ajattelevan jotain hauskeempaa kuin tavallisesti. Matti sai kahvin juoduksi ja aikoi mennä tupaan, mutta ukki kielsi, että istuhan vielä.

Matti istui uudestaan.

—Sanon kuin sanonkin, alotti ukki. Otopojan minä otin, vaan olisi tässä tyttökin tarpeeseen. Minä mielelläni olisin siitä huoletta... Sanon vieläkin: etkö ole ajatellut emäntää ottaa itsellesi?

Nauruun meni Matin suu, kun hän tämän kuuli, ja hän vastasi:

—En siitä vielä ole osannut ajatella.

—No en ole juoruakka utelemaan, lisäsi ukki. Mut jos korvani ei liene minua pettänyt, niin muistelen kuulleen, että olet sinä tuon Hemmolassa olevan Hintin kanssa yhtä vihtaa vääntänyt.

—Keneltä isäntä sitä olisi kuullut? kysyi Matti kummastellen.

—En sen vieraammalta kun isältäsi minä kuulin.

—Lorua se on. Milloinka sitä isä olisi puhunut.

—Lienee lorua tai mitä. Toissa syksynä kuulin, kun Hemmolan Mikkeliltä tultiin. Pasaselle veneessä puhui ... ei ole sen nuorempi eikä vanhempi asia.

—Ilman luulostaan lienee puhunut.

—Sitä en tiedä, en kysynyt. Vaan sulle suhaun, elä virka muille: ei somene siitä, jos sen otat. Ei ole joutava huperhatikka. On oppinut hoitamaan talon asioita. Ja kun sanon suoraan, ei ole aivan köyhäkään, joshan ei paljonkaan. En käske, en pakoita, vaan sanon vieläkin: ei parane siitä, haepa mistä asti hyväsi...

Ei auttanut muu kuin Matin täytyi myöntää, että eipä saata parata.

—Olen sanonut sanottavani siitä asiasta, sanoi vielä ukki ja alkoi puuhata tupakkaa piippuunsa.

Olipa se koko virkistys Matille. Hän meni tupaan, ja kuvittelunsa saivat aivan toisen suunnan. Alkoipa mielestä tuntua samalta kuin vuosi jällellepäin. Hintin kuva kirkastui niin joutuin, kuin jos kymmenen maalaria olisi pensselöinyt. Tuon vaikutuksen teki ukin sanat, vaikka ei ne olleet kaunisteltuja. Enemmän niistä oli hyötyä kuin Pekan puheista, vaikka hän koetteli panna parastaan. Vielä nytkin Pekka oli lähtenyt asiakseen moittimaan Mattia ylpeydestä.

—Vieläkö sinä jurotat juonissasi? kysyi hän heti tultuaan. Minä jo pahoin pelkään, että sinusta tulee ylpeä ja on parhaiksi tullutkin; ja ylpeys teettää sellaisia tyhmyyksiä kuin sinä illallakin teit. Et usko, kuinka minun kävi säälikseni, kun näin, miten paha mieli tuli Hintille siitä, kun ilmoitin, ettet sinä tullut etkä aikonut koskaan tulla ... vaan sinua ei ehkä säälitä yhtään...

—Eläpä enää, keskeytti Matti. Kuule hyvä mies ... jo olen itsekin sen huomannut.

—Minkä? selitäpä!

—Sen, että ylpeys minua yritti riipaista suitsipuolellaan, vaan kyllä se nyt jo heittää.

—Sanopa, miten päin se heittää, tutkaisi Pekka yhäkin.

—Siten, että nyt lähtään Hemmolaan.

—No, sitten Pietarin epistola loppuu, virkkoi Pekka iloisesti. Vaan mikä sinut muutti, ja illalla niin ynseästi haastelit?

—Sitten sanon vasta; vaan en nyt enää ole sellainen.

—Hyvä sitten. Minä sinusta ajattelinkin täältä lähtiessäni huonoja ajatuksia, ja siellä aina enemmän, kun ei koko iloista tullut minkähän näköistä, kun ei Hintti ruvennut mihinkään ja minäkin olin niin pahalla tuulella.

—Elä niitä enää muistele, kielsi Matti. Aamiaisen syötyä lähtään käymään.

—Mennään vaan, ja nyt siellä on paras aika käydä, myönsi Pekka.

Niin he päättivät ja rupesivat tuumailemaan siitä, että Pekka tulee Savitiehen asentoa. Sitten keksivät vielä keinon, miten piti Hemmoa ruveta narraamaan hänen emännän ottamisen touhussaan.

* * * * *

Kiireesti he vähän söivät ja sitten lähtivät toimeen korjaamaan asioita. Matkalla Pekka puhui yleisistä naimisasiosta, että miten niissä usein kykenevimmat joutuvat huonon sukunsa ja köyhyytensä vuoksi maailman jalkaluutuksi, siihen sijaan kun moni moukka hallitsee suuria hyvyiksi ja levittää tuota sukuaan maailmaan. Ja hän otti puheeksi omista vanhemmistaankin ja niitten väärinkäytöksestä lastaan kohtaan, ja tästä hän puhui totisena.

—Enhän sitä minäkään olisi tällä järeellä juoksentelemassa kuin kulkukoira, jos vanhemmat olisivat vähän paremmin katsoneet lastensa parasta. Ensinkin huolettomasti hoitivat talon asioita, ja sen lisäksi rupesi isä vanhempana kulkemaan myötäänsä heränneiksi sanottavain seuroissa. Minä kun tulin vähän ymmärtävämmäksi ja nurisin tuosta, niin se vaan näytti olevan kiihoitusta, että muka hänen hyvää harrastustaan vastustetaan, ja siitä minulle saarnattiin. Sillä lailla sitä taloutta pitää retuutettiin, siksi kun tämän Hemmon, hyvän ristiveljen, saamisista meni tavarat ja ruunun verosta maa. Ja sillähän minä olen niin "hyvässä" sovinnossa tuollaisten miesten kuin Hemmonkin kanssa, kun minä tunnen ne niin perin pohjin.—En tahdo kovin moittia vanhempiani, ne ovat olleet sellaisia kuin heille on näyttänyt kelvolliselta... Vaan johtuu se toisinaan mieleen, kun näkee miten muut laittavat asioitaan vähän mukavammiksi ... vaan ei käy minun laittaminen—.

Tätä puhuessa yritti hänet vallata suruinen mieli, joka tapahtui hyvin harvoin.

Ei se nytkään kauan pysynyt. Joutuivat Hemmolaan, ja hän oli taas entinen Pekka. Jahville ja Hintille ilmoitti hän hiljaa, että heillä olisi asiata, jos mentäisiin neljän kamariin. Ensi vaatimisella ei Hintti mennyt, vaan Pekka meni uudestaan ja veti kädestä. Pienemmät pojat, varsinkin Hermanni, olivat uteliaita oven takana kuuntelemaan, mutta eivät he paljoa kuulleet.

Pekka alkoi puheen parhaan taitonsa mukaan ja alotti siitä, miten hän on sekaantunut muiden asioihin ja saanut siten aikaan pahoja mieliä, vaan nyt hän tahtoi, että ne kaikki hyväksi kääntyisivät.

Sitten valtasi Matti puheenvuoron ja sanoi:

—Pianhan se Pekka asiansa selvittelee, vaan minussahan sitä olisi paljonkin nuhtelemista, aivan illallisista tyhmyksistä.

Ujosti käsiinsä katsellen virkkoi siihen Hintti:

—Lieneekö tuota sinussa nuhtelemista, mahtaa olla minussa enempi.

—No ei nyt puhuta sinnepäin, keskeytti Matti. Heitetään joutavat mielestäkin pois ja uudistetaan niitä vanhoja puheita.

—Sinun elämäsi kun on muutenkin uudistunut, niin jos se on parempi uudistaa joka laatuun, sanoi Hintti yhä katsellen käsiinsä.

—Elä hyvä Hintti halveksi minua tuolla lailla, pyyti Matti. Kyllähän minä sen ansaitseisin, mutta kuitenkin ... minä tulen lähemmäksi istumaan ... anna minulle kätesi sen puheen päälle, että ensi pyhäksi laitetaan kuuliaisat...

Kädet oli yhäkin helmassa, josta Matti sai toisen ilman vastustelematta omaan käteensä ja kysyi:

—Suostutko?

Vastaus oli hyvin hiljainen:

—Suostun.

Siinä nyt istui kaksi rakastunutta, ilman mitään korkealle hyökäileviä rakkauden tuulispäitä, joita niin innokkaasti kerrotaan ja kuvaillaan. Tämän vertainenkin tunteiden valtaan antautuminen tuntui jo Pekasta joutavalta. Hän nousi seisolleen ja sanoi:

—Mitä tuota noin nolosti asioista tuumii, päättäkää kerrassaan, että ensi pyhänä on kuuliaisat ja sitten iloinen mieli.

—Niinpä kyllä, Pekka on oikeassa, sanoivat rakastuneet.

—Niin minun mielestäni olla pitää, päätti Pekka. Vai mitä sanoo Jahvi?

—Enpä tässä ymmärrä isosti mitään, sanoi Jahvi. Sitä vaan ajattelin, että minne päin tämä meidän talon hoito kääntynee...

—Kunko ei jää ruuanlaittajata? kysyi Pekka.

—Niinpä niin.

—Asiatapa arvelee; etkö sinä jo ole sen määräinen mies, että saat oman ruuanlaittajan, vai isääsikä odotat?

—Jospa ei sitäkään.

—Hullu olisitkin, jos sen otettavaksi heität. Ja rupea heti puuhaan tai jäät jällelle. Johan se tätä Hinttiä on taitanut mielistellä.

—Elä puhu Pekka joutavata, kielsi Hintti.

—Anna Pekan puhua, kehoitti Jahvi. Onko siinä todellakin perää, kun minä olen isän käytöksestä vähän aprikoinut, että mitähän sen ukin mielessä onkaan.

—Onhan siinä, toisti Pekka.

—Antakaa olla puhumatta, vaati Hintti.

—Miksikä puhumatta? sanoi Pekka. Mehän jo Matin kanssa tuumattiin, että sitä sietäisi vähän narrata. Suostut kai sinäkin Jahvi siihen?

—Mihinkä?

—Että Hintti rupeaa isällesi hyvin höyliksi, että se luulee, jotta nyt suostuu häneen.

—Jo tavallakin minä suostun, ja tottahan Hinttikin?

—Mitenkäs muuten, sanoi Pekka. Ja kengät pitää heti hakea jalkaan.

—Mitkä hiton kengät? kysyi Jahvi.

—Etkö tiedä sitäkään? Morsiuskengäthän tällä jo on isännän teettämät. Käy Jahvi hakemassa; eikö nuo liene aitassa.

Juoksujalassa lähti tämä noutamaan.

—En minä kehtaisi vanhaa miestä narrata, esteli Hintti.

—Vanhaa saapi narrata, vaan ei vaivaista, sanoi Matti. Ja mikä sulle siinä tulee, onhan se niin hauskaa.

Jahvi tuli mielissään kenkineen aitasta.

—Siellähän ne orrella olivat. Ja nyt heti jalkaan, ja kun isä tulee, pitää sinun kävellä hyvin hutakasti ja olla sanovinas, että kauanpa viivytte. Sitten iltasilla tulkaa te tänne meille, niin Hintin pitää pyytää lupaa johonkin huviin, vaan ei ehkä tanssiin, tuskin lupaisi.

—No ei tietäisi sitä, arveli toiset. Vaan kyllä se muuten vetelee, kun pysytään hyvin vakavana ja Hintti pyytää.

—Ja sitten kun isä viimein näkee, miten häntä narrattiin, niin ehkä se heittää pois ne puuhut, sanoi Jahvi nauraen, ja sitten he jokainen nauroivat.

—Ja silloin on sinulla sopivin aika panna saappaat solalle, muistutti Pekka. Ja ei ole liiaksi vaikka vähän ennenkin; muuten saatte muuttaa karjanne häräksi, että tulee oikein poikatalo. Vaan mikä pakko sitä on tehdä, onhan sulla jo vanhaa välipuhetta muutaman tytön kanssa, ei muuta kuin kiinnitä nyöriä; se on sievä tyttö, kyllä kannattaa olla puuhassa.

—Vähätpähän vanhoista, vaan eihän se liiaksi olisi, arveli Jahvi nauramatta.

Seurue alkoi pelätä isännän kotia tuloa, ja siksi he heittivät asiain päättämisen toistaiseksi. Matti ja Pekka menivät Savitiehen ja Hintti jäi kävelemään uusine kenkineen, joiden pohjat alkoi kävellessä

vähän narahdella.

XI.

Puolen päivän jälkipuolella Hemmo tuli seuroista, mutta ei hän niistä mitään kertonut. Suostumuksen mukaan Hintti toimitti tehtävänsä: kantoi ruokaa ja puheli: ettepä sieltä illalla joutunutkaan.

—En tuota joutunut, virkkoi Hemmo katsahtaen Hintin jalkoihin ja huomasi uudet kengät, josta näytti hyvin ihastuvan.

—Joko täällä minua odotitte? kysyi hän ja katsoi samalla naurusuin silmiin.

—Jo minä vähän kaipailin, sanoi Hintti ja meni lisää ruokaa noutamaan.

Yhä lisääntyivät hyvät toiveet, ja Hintin ovessa mennessäkin vielä Hemmo katsahti jälkeen ja näytti ajattelevan, että jospa tuo kerran hänen emäntänään lattiata kävelisi.

Syönnin jälkeen olisi ollut tavallista lukea vähän saarnakirjaa, mutta siltänsä se jäi tällä kertaa.

Illan hämärtäessä käveli kaikki kylän nuoret huvikseen talojen välisiä teitä. Vallaton-Pekka houkutteli heidät Hemmolaan ja lupasi seistä edessä, jos Hemmo keppejä näyttelisi, ja tiesihän hän, ettei se sitä tee. Matti jäi Lassilaan jälemmäksi muista, ettei Hemmo tulisi epäluuloiseksi.

Pekka iski Hintille silmää, että nyt pitäisi mennä pyytämään.

Hemmo istui rahilla ja katseli vähän jurosti vieraisiin. Mutta hänen juromaisuutensa katosi, kun Hintti meni naurusuin hiljaa pyytämään lupaa heidän nuorten vähän leikkiä.

—Niin leikkiäkö? Kyllähän minä teidän tyttöjen, mutta kun on tuokin Pekka ja noita muita poikia, sanoi Hemmo ja katsahti syrjittäin heihin.

—Ei me heistä välitetä mitään, lohdutti Hintti.

—Mitä te leikkisitte?

—Oltaisiin 'vesikenkäsillä' ja saisi siinä olla pojatkin joukon jatkona ... ja lupaattehan te, kun minä pyydän?

—No jospa nuo on nekin, kun sinä minua niin hyvästi kohtelet ja olet taipuvainen kaikessa, myönsi Hemmo naurusuin.

—Kyllä me niillä sovitaan, sanoi Hintti miellyttävästi, joka yhä vahvasti Hemmon toivoa.

Tällä aikaa tekivät pojat piipun kauppaa eivätkä olleet muka tietävinäänkään Hintin pyynnöstä.

—Vaihda Pekka piippuja, esitti joku.

—En uskalla vaihettaa, tämä on niin kotoväen mieleinen, sanoi Pekka tarkastellen piippuaan.

—Vai oikein siihen on kotoväki mielistynyt.

—Hyvinhän ne tästä pitävät, vaikka tämän laita on vähän lovelle kulunut. Ja kun tämä on ikänsä minua palvellut, niin joutaa kuolla kotiin.

—Tuo isä ukki olisi saatava täältä kamariinsa, kuiskasi Jahvi Pekalle.

—Ei olisi pahempi, jos saataisiin, vaan ei se meihin katso, vaikka 'kontra' pistettäisiin, mutta eipä ole kortteja, sanoi Pekka.

Ei Hemmo kuullut mitään näistä pakinoista, sillä hänen silmänsä ja korvansa vaelsi muualla. Kylän tytöt ihailien katselivat Hintin uusia kenkiä ja sinnepäin katseli Hemmokin, ei niin paljon kenkiin kuin niiden haltijaan. Tuon huomasi Hintti ja häntä olisi hävettänyt, varsinkin jos olisi tiennyt jonkunkaan tyttöistä huomaavan Hemmon häntä katselevan ... mutta ei onneksi huomannut, siksi saattoi hän niitä vapaasti näytellä.

Pasanenkin kävellä pokaili Hemmolaan ja oli mielissään, sillä hän oli saanut taas virantoimitusta

tietoonsa. Sen muassa Matti oli hänelle ilmoittanut, että Hemmo on kilpakosijana.

Hemmo meni kättelemään naapuriaan ja sitten kertoi:

—Nuoret tässä pyytivät vähän leikkiä, vaan taitavat minua ujustella.

—Vai ujustelee nämä. Mitä ne joutavata: isäntäkin poikamies, sanoi Pasanen ja nauraa hörötti.

—Niinhän tässä on, nauroi Hemmokin. Ei tule emännät kieltämään. Siivo leikki ei, tuota, pahenna ketään. Vaan ujustelee ne ehkä meitä; tule, naapuri, tänne kamariin.

Varmaan olisi Hemmo suuttunut, jos olisi huomannut minkälaisella irvinaamalla Pekka kuunteli hänen puhettaan emännättömästä talosta ja siivosta leikistä.

Kamarissa Hemmo otti noin vähän mutkittelemalla puheeksi sen, että suostuisiko Pasanen rupeamaan puhemieheksi.

Pasanen nauraa hymähti, näyttäen olevansa tarjouksesta mielissään ja sanoi:

—Mikäs siinä on. Olenhan niitä asioita jo monesti toimittanut ... mistä sitä yritettäisiin?

—Ei sinne ole pitkiä matkoja ... tuota, mitä sitä kauaksi lähtee.

—Onkoon kuinka lähellä? kysyi puhemies olevinaan tietämätöin.

—Hevosetta tämä väli päästään, aivan se on ... etkö tuota arvannekin.

—Minä vanha puhemies, hyvä minä olen arvaamaan, nauroi hän. Eikö se jo liene tässä emäntänä.

—No arvasitpahan, nauroi Hemmokin.

—Hyvä minä olen arvaamaan, kunhan vähänkään kuulen. Joko siitä itse olette sille puhunut?

—Jo minä vähän, vaan tuota, eiköhän kutsuta tänne ja sinä puhut puhemiehen puolesta.

—Sopisihan se niinkin, vaan minä luulen, on parempi, että minä käyn tuolla jossain kahden kesken puhuttelemassa, sitten se ei niin ujustele, esitteli puhemies.

—Sen kuulee, että sinä ymmärrät nuo asiat hyvästi, sanoi Hemmo ja jäi odottamaan.

—Tuleeko tänne...? kysyivät tuvassaolijat Pasaselta.

—Huoletta saatte olla, ei tule.

He olivat jo ruvenneet vesikenkäsille, jossa tytöt ja pojat jaetaan, yhtä monta kummallekin puolelle. Toiset menevät ensin ulos, jolla aikaa tuvassa olijat keskenään nimittelevät, mitä minkin ulkona olijan pitää arvata kumartaa, ennenkuin pääsee tupaan. Joka kerta, kun väärälle kumartaa, sanotaan: "mene ulos, vettä on kengässäsi".

Samaan leikkiin oli tullut Mattikin. Tälle ilmoitti Pasanen hiljaa, että Hemmo pyyi jo puhemiehekseen ja käski käydä siitä Hintille tuumaamassa. Miten minä kamariin mentyäni sanonen.

—Kysytään Hintiltä itseltään, sanoi Matti.

Tämä antoi sen neuvon, että he asianomaiset ovat niin liian vähän puhuneet, ettei vielä puhemiestä tarvita.

—Mitähän jos minä sanon, että olen jo puhemiehenä, vaan toisella sulhaisella, sanoi Pasanen.

—Ei saa sanoa.

—Enhän minä todella sanoisi, vaikka käskisit. Ja minä menen sinne puhuttelemaan, jatkakaa vaan leikkiänne, puheli hän mennessään.

Pekka tiesi mitä puuhattiin ja polkan tahtia nytkytellen hän lauloi:

Ollaan pojat iloisia kuin haavanlehti tuulella. Onhan meillä uusi puuha, vaikka ei muille huudella.

—Tuota, mitä se sanoi? kysyi Hemmo Pasaselta kamariin tultua.

—Ei se pahasti sanonut. Sanoi vaan, että olette keskenänne niin kovin vähän ennen keskustelleet.

—Vähänlaiseenhan siitä on tuumattuna ... vaan tuota, oliko siellä Matti tuvassa, ja mitä ne tekivät?

—Pojat näkyivät piipun kauppaa hierovan, enkä minä Mattia huomannut, selitti puhemies.

—Vai niin, hyvä... No mitenkä luulet, suostuukoon tuo Hintti?

—Niinpä luulen, että kyllä se suostuu.

—Tuota, niin minäkin luulen nyt, vaikka ensikerran, kun ilmoitin, näytti vähän niinkuin ... ja mitäpä siitä ... teetin sille jo uudet kengät ... ja kun ollaan naapurit ja rupeat puhemieheksi, niin pitää koettaa miellyttellä ... ja ehkäpä se ... onhan se vähän nuorempi, vaan olen tuota päättänyt, etten huoli leskistä, puheli Hemmo mielissään.

—Mitä niitä rupeaa leskiä ottamaan, ne muistelevat miesvainaitaan, onhan niitä tyttöjäkin, sanoi Pasanen.

—Niin, aivan oikein, sinä ymmärrät ne; sillä lailla olen minäkin ajatellut ... ja pojat ajatelkootpa mitä hyvänsä... Poisko jo lähdet; elä vielä, ollaanhan nyt täällä, ethän ole usein käynytkään. Tästä puoleen pitää käydä useammin, ja minä käyn myös siellä. 'Naapurit, olkaa ystävälliset ja yksimieliset', sanotaan 'Hunajan pisarassakin' ... oletko sattunut sitä katsomaan?

—En, minä kun en enää laseitta näe, enkä ole löytänyt sopivia; vaan kyllä minä tuon sanan olen kuullut, selitti Pasanen.

—Onhan se sitä ... vaan milloinka näitä asioita vahvistetaan?

—Näitkö naima-asioita? Totta sitten kun enemmän puhutte Hintin kanssa. Ja sitten annatte minulle tiedon ... vaan nyt pitää lähteä kotia päin.

—Tuota poisko. Tässä on unohtunut kahvikin keittämättä, huomasi Hemmo.

—Juodaan toisella kertaa, nyt alkaa jo ilta tulla, lohdutti puhemies.

—No niin kyllä, toisella kertaa ... vaan tuota ... jos vielä ennenkuin lähdet, kävisit Hintille puhumassa.

—Hyvin mielelläni; jähän tänne jälemmäksi, sanoi Pasanen ja meni tupaan.

Miten hän siellä asiansa toimitti, ei sinnepäinkään kuin Hemmo luuli. Päinvastoin päättivät varmaksi, että Hintti ja Matti lähtevät ensi lauantaina pappilaan ja Pasanen puhemieheksi.

Kaikki muutkin vieraat lähtivät kotiinsa, ja Pekka lauloi mennessään:

Lauletaanpa, nuoret pojat talon kunniaksi, ettei tulis' tämä talo meille tukalaksi.

* * * * *

Uutena ja varmempana miehenä Hemmo tuli esittämään asiatansa seuraavana aamuna. Hintti ei siitä hämmästynyt, pysyi vain leikillisenä.

—Niillä puisilla kökkyräkärrilläkö me sitten isännän kanssa kirkossa ajeltaisiin, virkkoi hän nauraen.

—Ei niillä, tuota, tänä kevännä teetetään uudet ja hyvät, selitti Hemmo.

—Vai uudet. Ajettaisiinko niillä seuroissakin?

—En minä ollenkaan pakoita sinua seuroissa käymään, kun vaan suostut ... tuota niin ... saatan minäkin olla käymättä. Pasanen rupeaa puhemieheksi, ja häät pidetään hyvät.

—Jottako tanssittaisiinkin?

—No, tuota ... niin se on, miten sinä tahdot, kun ei hyvin paljon, myönsi Hemmo.

—Hauskaahan tuo voisi olla emäntänä olo.

—Niin, kyllä se on, vakuutti Hemmo. Vaan tuota, milloinka se Pasanen kutsutaan tänne, että käytäisiin pappilassa?

—Milloin sitten tuonnempana aikana, eihän ole kiirettä, olenhan minä jo tässä emäntänä.

Sulhasmiehen innolla puhui Hemmo paljonkin ja jopa vähitellen lähenteli niinkuin leikin tavoin nykäistäkseen, mutta se Hinttiä niin inhoitti, että meni heti ulos, ja harmitti se, että hän rupesi narraamaan.

Hyvällä tuulella oli Hemmo. Jahvin käski hän mennä nikkarilta tilaamaan karrin puut ja laittaa sepälle raudoitettavaksi. Hyvällä mielellä tämä kuunteli isänsä neuvoja ja meni heti toimittamaan käskyä. Monesti ennen Jahvi oli isäänsä pyytännyt teettämään, mutta se ei auttanut, ja siksi Jahvi pani niiden joutumiselle kiirettä.

Tyytyväisyys loisti koko viikon Hemmolan perheessä. Mutta lauantai-aamuna kävi helkkarin huonosti Hemmon tyytyväisyydelle, kun hän näki Pasasen ja Matin ajavan kahdella hevosella kartanolle ja melkein samassa tulevan Hintin aitasta ulos, pyhävaatteisiin pukeutuneena. Ja aina enemmän viha pullisteli, kun Hintti meni heittämään hyvästiä.

—Suokaa isäntä anteeksi, pyysi hän. Minä en ole ennen viitsinyt sanoa teille oikein, vaan nyt sen tiedätte, että minä olen Matin kanssa kihloissa ja nyt mennään pappilaan.

Mutta ei Hemmo kättään antanut, siihen sijaan äsähti:

—Kuka uskaltaa sinua ilman minun luvattani tulla ottamaan? ... ja sinä et saa mennä.

—Ei isäntä, ei se nyt parane. Sovitaan pois, ja annattehan Jahvinkin tulla meidän mukaan, pyysi lempeästi Hintti.

—Ei yksikään! Kuka tässä lehmät ja muut hoitaa.

—Minä olen jo sijaisen laittanut, ilmoitti Hintti. Ja rauhoittuaten isäntä, sillä ei minua kielto estä kuitenkaan. Ja saapihan Jahvikin lähteä?

Tähän ei hän enää vastannut, oli vain äänettä ja näytti jotain ajattelevan.

Kiellosta huolimatta matkue alkoi ajaa ja Jahvi meni mukana. Yksinään Hemmo jäi puhkamaan, ja olisi hänen mielensä tehnyt vähän pauhata, mutta ei ollut, kelle pauhasi. Pojatkin kerkisivät mennä halkometsään ja olivat iloisia. Ainahan silloin on jokainen iloisella mielellä, kun rakkausyhdistyksiä tapahtuu, niinpä pojatkin ja vielä enemmän siitä syystä, kun tiesivät saavansa häissä käydä. Oikein selkäsuonia karsi ilosta, kun he tästä puhuivat ja sitä ajattelivat.

Naimakansa ajoi matkaansa, ja eivätpä hekään olleet suruissaan.

—Kyllä jäi Hemmo nolona katsomaan, sanoi Matti.

—Niin, minun oikein kävi säälikseni, kun niin paljon narrattiin, surkutteli Hintti.

—Kävi minunkin vähäisen, vaan toisekseen, mitä hän vanha mies rupeaa kouhastelemaan, sanoi Matti.

—Minuun se ehkä suuttui kovasti, arveli Pasanen.

—Teidän pitää ruveta ja laittaa toinen morsian, esitteli Matti.

—Ei pitäisi enää narrata, houkutteli Hintti.

—Niin kyllä, puolusti Jahvikin. Antaa olla ne asiat virkkamatta ja minäkin koetan olla isälle oikein nöyränä, niin jospa se heittää ne naimispuuhat, ja se olisi hyvä.

Siihen suostui muutkin, ja puhe kääntyi iloisempiin asioihin. Sulhanen ja morsian ajoivat yhdessä hevosessa. Vieretysten istuminen tuntui niin erinomaisen kevyeltä ja hauskalta. Reen vierussa kallistuessa oli niin soma nojautua toisiaan vasten, eikä hetkeksikään mennyt muistista tuo omituinen tunne, että on siinä toinen.

Taipaleelta oli otettava lisähenkilö, joka oli erään talon tytär ja erittäin sievä. Tähän oli Jahvi jo kauan aikaa ollut mieltynyt, ja siksi he nyt niin sovittivat, että toinen tuli sulhaisrengiksi ja toinen morsiuspiiaksi. Nämäkin Pasanen asetti istumaan rinnakkain, mutta kovin he olivat vielä ujoja. Puheen ainetta ei tahtonut alussa löytyä, varsinkaan Jahvilta, jonka velvollisuus olisi ollut alkaa. Ja reki tuntui liian kapealta, ja toisekseen leveältäkin, ettei kuin hyvin vahingon syyksi saattoi nojautua rinnalla istujaan päin, josta nojautumisesta sai vähän puheen ainetta.

Tämä kaikkien tunteita koetteleva matka loppui ja jouduttiin pappilaan. Siellä neljän todistajan läsnäollessa pappi kirjoitti kirjoihin, että ne henkilöt aikovat ristilliseen avioliittoon, ja pappi sitten varmemmin kysyi, oliko heidän aikomuksensa totinen, johon asianomaiset nyökäyttivät päätään

myönnytykseksi. Kun naimakartta ja vaivaisraha oli maksettuna, niin silloin sai olla varma, että huomenna kirkossa mainitaan ja onnea toivotetaan uuteen edesottamiseen.

Se joka puhemieheksi pääsee, se se vasta on mies mielestään. Häissäkin se saa istua kunniasijalla ja vaivoista vielä tulee puhemiehen paita, oikein suuri hölläke, että varmaan mahtuu päälle. Siinä kaikki puhemiehen saatavat, jotka eivät tosin ole isot, mutta riittävänä kiihoituksena uusia puuhaamaan.

Matin ja Hintin väli oli sotkeuksistaan selvinnyt, ja monta pitkää mietettä sillä sotkuisella ajalla oli mennyt hukkaan, mutta nyt niistä oli päässyt, ja he olivat tyytyväisiä. Puhemies oli näistä jo huoletta ja puuhasi uusien asiain hyväksi ja sellaisella menestyksellä, että sulhasrenki ja morsiuspiika tulivat samalla tiellä kihloihin. Heidän ujoutensa vähitellen haihtui ja muuttui rakkaudeksi. Kihlauksen he ilmoittivat ja vahvistivat morsiamen kotona Kallelassa, josta tiedosta sekä morsiamen isä että äiti olivat tyytyväisiä, kun heidän Miinansa pääsee siivolle miehelle ja vielä päänään emännäksi. Puhemies ja morsiamen isä maistelivat kihlajaisia, että jälkimäinen tuli jo hyvään ryypyn liepakkaan ja ilmoitti Pasaselle, että hän maksaa tyttärelleen kolme tuhatta perintöä, ja jos miehessä näyttää olevan miestä hallitsemaan, niin tuhat tai kaksi lisää.

Viikon päähän he tekivät määrän Jahvin ja Miinan kuuliaisille, mutta näitä käsilläolevia kuuliaisia menivät viettämään Hintin kotitaloon. Pekka siellä jo parhaana miehenä humasi ja oli valmistanut itselleen hanurin, jolla soitteli nuorelle välle. Pasanen käveli virkansa puolesta laajana, sillä ei puhemieheksi ollut muita niin kokeneita kuin hän. Lassilan Antti olisi kyllä mielellään ollut, mutta harvemmin sitä kukaan tahtoi. Eikä se tiennyt puhemiehen alkulausetakaan; niin sen ainakin Pasanen uskoi.

XII.

Savitiessä vietettiin Matin ja Hintin häitä ja vieraita oli melkoisesti. Useimmille vieraille ukki kertoi salaisuutena, että sulle suhaun: johan minä Matille sanoin, ei somene siitä kuin tuon Hintin ottaa. Siinä sitten syötiin ja juotiin. Iltasilla alkoi tuo niin sanottu huomentuopin juonti, jossa Pekka piti näin kuuluvan alkupuheen:

"Arvoisat vieraat!

Kun te olette kunniallisen vaatimisen päälle näihin pitoihin saapuneet ja tähän häähuoneeseen sisälle käyneet, niin minä saan teille pariskunnan puolesta siitä kiitokseni lausua. Ja saan ilmoittaa että minun oli aikomus esittää meidänkin muistamaan tätä nuorta ja vasta alkavaa pariskuntaa pienellä lahjalla, sillä suurimmalla lahjalla on näitä muistanut tämän talon isäntä ottaessaan jalomielisyydessään isällisen huolensa alle, talonsa ja tavaransa perillisiksi. Ja tämä huomenlahja on jo ollut tapana muinaisista ajoista, koska sen alkua ei vanhatkaan muista, eikä tarinat toista, anna ilmi aikakirjat, satavuotiset sanomat. Näiden sanotaan Kaanaan häistä alkunsa saaneen, mutta ei niistä ole meidän hailien esikuvaa, sillä ei meillä vesi muutu viinaksi, niinkuin siellä sanotaan tapahtuneen, meillä viinan vilja kasvaa pellosta, ja hyvä niinkin.

Tähän kelpaa kupariraha; hopea olisi hyvää, kulta vielä kuuluisampaa, sekä kaikenlainen tavara: lehmänvuona, lampaan vasikka, sianvarsa, ja siinä sivussa saapi muistaa vaivaisia.

Tässä ei ole mittaa eikä vaakaa; käsi mittana, kukkaro vaakana ja harakan sulka puntarina. Ensin tulkoot sulhasen sukulaiset, sitten morsiamen omaiset, sitten kunnialliset kutsuvieraat ja kuokkavierasten kutsuvieraat.—Ja jos jollain on tätä vastaan sanomista, niin sanokoon."

Mutta ei kellään ollut, ja silloin alkoi asia käydä Pekan lausuman järjestyksen mukaan: ensin sulhasen sukulaiset, ja niin aina.

Ne, jotka eivät aivan pennimäärällä panneet, ilmoitettiin ylystelemällä: "Tämä on kolkkoon korpeen talon tehnyt ja sen huolella hoitanut ja nyt vielä päälle vaivainsa muistaa niin paljolla, ettei näistä näin vähälle aikaa saa selvääkään." Ja kaikki paperirahat ne olivat satamarkkasia.

Mutta se, jolla tiedettiin olevan rahaa ja joka kuitenkin pani vähäisen, ilmoitettiin:

"Tämä mies ei ole kitupiikki eikä naukujan poika. Se on hiet hihtänyt, tuulet soutanut ja nyt täydellä kukkarolla tänne saapunut ja muistaa kokonaisella kymmenpennisellä." Silloin tietysti kaikki nauramaan.

Kun joku lampaan lahjoitti, ilmoitettiin lahjan ominaisuudet: "Sen sääriluista saapi mainioita rumppuskalikoita, selkärangasta kunnollisia kaprokin nappeja ja kylkiluista veneen kaaria, ja kärryn käyriä." Ja lopuksi aina, että "häät häistä, pidot pidoista, kunniat hyvistä töistä!"

Illan kuluessa ukot alkoivat turista kuin ampieiset pesässään, mutta silloin ukki käski panna putelien tulpat kiinni ja muuttaa juomat kahviksi. Ahneuksissaan oli jo joku renki maistanut niin, että näytteli nyrkkiään, mutta sille selitti ukki:

—Ei meillä, muista se. Meillä ei sellaisia moukaria tarvita, vaan jos mielesi tekee, niin mene kankaalle ja pieksä nyrkkisi petäjiin ... hyvästi joudat... Ei se ole mies, jolla on mieltä, vaan jossa on mielen hallitsija. Eikä se ole ahne, jolla on syömistä, vaan joka syöpi kaikki, mitä näkee, se on koira ... ja nyt sen kuulit.

Nyrkin näyttelijä häpesi ja muuttui siivoksi mieheksi.

Huomentuopin jälestä miehet nostivat Matin "ukoksi," jota pojat olivat muka estävinään, ettei he vielä anna, mutta ukot veivät voiton. Sitten nostivat vanhan isännän sen kunniaksi, että hänellä on poika, joka nyt toi emännän. Sama temppu tehtiin Hintille ja vanhalle emännälle, mutta siellä piti olla miesten apuna nostamassa.

Kaikki syönnin ja juonnin loma-ajat nuoret tanssasivat Pekan hanurin mukaan, niin ettei siinä ollut joutilasta aikaa. Häitä kesti toista vuorokautta, ja sen jälkeen vieraat menivät kotiinsa.

Matin tekemä uusi aitta valmistui, ja sen nuori emäntä sai vaatehuoneekseen.

Yhdet ilot iloittua kääntyy toivo toisihin.

Ajateltiin Jahvin ja Miinan häitä, sillä heitä oli jo kolmasti kuulutettu, mutta häät eivät joutuneet heti, kun morsian tahtoi vähän niin sanottua "myynäilemisen" aikaa. Tämä aika on rikas unelmista ja pelosta. Se, joka on rakastettunsa löytänyt, soisi juoruämmäin ja pahojen kielien olevan vajotettuna yhdeksän sylen syvyyteen, ettei heidän juonensa tuottaisi iäti muistettavia murheita.

Tämä pelko oli Jahvilla isänsä suhteen, sillä se ei näyttänyt katselevan suotuisasti poikansa aikeita. Kuuliaisia ei antanut ensinkään pitää kotonaan, eikä ollut Hintin ja Matin häissäkään, vaikka Savitien ukki itse kävi kutsumassa, jurotti vain ja paikkasi turkkia.

Siinäkö jurottamassa lienee tuo entinen ajatus päähän pöllähtänyt, joka päättyi siten, että hän meni ja otti kumppanikseen muutaman toisen kirjamiehen, jonka kanssa hän meni erään vanhanpiian luokse sulhasiksi. Päätöksestään ei Hemmo luopunut, leskestä ei hän huolinut, nuori ja naimaton olisi pitänyt saada, ja sitä sukuahan on vanhapiikakin. Vanhapiika tuli niin hyvillään ja lempeäksi, ettei tahtonut osata miten kävellä, vaikka karhakkata laatua hän oli luontonsa puolesta ja toiselta puolen vähän jumalinen, suntion rouvan kanssa yhden uskon väkeä, missä he olivat kahden.

—Käpsis kiukaalle, sanoi entinen vanhapiika, kun päivän viipyi uunille noustessaan. Samat sanat, vaikka vähän toiseen tapaan. Kopskeikaa! heti pappilaan. Vanhapiika ei tarvinnut myynäilemisen aikaa, hän oli saanut kyllin myynäillä, eli toisin sanoen hyräillä vanhanpiian ikävätä.

Ensi viikolla hän kävi jo Hemmolassa rukin sijaa katsomassa ja antoi ensi kerran käydessään omintakeisia neuvoja taloudenhoitajille. Hyvin harmissaan pojat olivat äitipuolen tulosta ja Jahvi kaikista enimmäin, sillä hänen morsiamensa aikoi purkaa naimisen, jos tuo vanhapiika tulisi hänelle anoppimuoriksi. Jahvi oli pahemmassa kuin pulassa. Jo meni tätä ilmoittamaan isälleenkin ja pyysi häntä oikein pyytämällä luopumaan tuon vanhanpiian ottamisesta.

—Minäkö sinua tottelisin, tosahti Hemmo. Hyvin sinä ja te kaikki olette minua totelleet.

—No jos minä olen ollut teille paha, niin elkää muistelko, minä olen varmasti tottelevainen, jos vaan luovutte siitä, sillä tekin isä tiedätte, että se on liika äkkinäinen äitipuoleksi; ottakaa ennen jokin toinen, rukoili Jahvi.

—Sinä elä tule minua neuvomaan, mene siitä matkaasi! ärjäisi Hemmo kiivaammin.

Jahvi lähti, ja sen arvaa, millä mielellä. Nyt olisi ollut isällä tilaisuus saada itselleen nöyrä poika, mutta hän ei huolinut, vaan sysäsi luotaan. Ei voi sanoa, mitä ajatteli Jahvi isästään, sillä nyt hän oli vakuutettu, että morsiamensa hänet hylkää, ja niinhän kävikin. Kaikki tuumat menivät turhaan. Ei uskaltanut tyttö lähteä. Aineellinen puoli pääsi voitolle ja rakkaus jäi tappiolle.

Pappi toimitti eron heidän välillään ja nuhteli kevytmielisyydestä. Alakuloisena Jahvi kuunteli tätä nuhtelua, eikä ollut vesi silmistä kaukana, mutta eipä ollut iloinen mieli toisellakaan. Selittämättömän oudolta tuntui ainakin Jahvista, kun he sen jälkeen heittivät hyvästit toisilleen. Tämä olisi ollut kyllyksi

unen näkönäkin, mutta täytyi se totenakin kärsiä. Niin kävi heille.

Hemmo toi pojilleen äitipuolen. Heti tultuaan tämä vaati pojat komentonsa alle, mutta ei se hopusti onnistunut, lisäsi vain enemmän tyytymättömyyttä äitipuolta kohtaan. Viimein Jahvi kyllästyi niin kovasti, että erosi pois kotoaan ja meni muuanne rengiksi. Allapäin hän lähti astumaan ja ajatteli:

—Vanhempia käsketään totella, ja oikeinhan se on, vaan ei tätäkään jaksakaan aina täyttää, kun ei vanhempi yhtään välitä siitä, mitä lapsi saapi heidän jäykkyytensä tähden kärsiä...

Yhden vuoden hän ainakin päätti olla äitipuolensa tieltä poikessa ja omaa harmiaan haihduttelemassa. Pienemmät pojat jäivät kuskattaviksi, mutta arvaa sen, ettei huonekunnan sovinto haitta hääviä ollut. Ei ollut kehumista vanhainkaan keskinäisestä rakkaudesta. Vanhanpiian oikkuja ilmaantui usein, ja sovinto oli miten milloinkin sattui. Olivat he kuitenkin siksi sovinnossa, että kävivät yhdessä veisuuseuroissa, joissa käyntiä Hemmo jatkoi niinkuin ennenkin. Kun heidän kesken tuli lastenkasvatus puheeksi, kertoi Hemmo seuratovereilleen:

—Tuota, kyllä minä olen heitä koettanut kasvattaa Jumalan pelossa, vaan ei niistä näy hyviä tulevan, ne kun ovat kovin uppiniskaisia.

Ja samaa sanoo useampi heistä.

XIII.

Matin isä hoiti vain mökkiänsä niinkuin ennenkin ja Hemmon luvalla otti Eerikan toverikseen. Eerikka oli entisestään muuttunut aivan toisenlaiseksi. Hän luki jumalaisia kirjoja milloin vähänkin oli aikaa ja työtä tehdessäänkin näytti niistä ajattelevan. Pekka häntä aina kielsi, että elä lue niin kovin paljon, sinä miesparka menetät pääsi, se ei ole haitan luja ennestäänkään. Ei Eerikka ottanut tätä korviinsakaan, sanoi vain, että se on hänen vallassaan, joka on kaiken antaja ja ottaja. Omaa syntisyyttään hän valitti ja vaikeroi, että jos ei auteta, on hän aivan hukassa. Entisistä ajoista hän ei sallinut ollenkaan mainittavan. Jos niistä joku muistutti, sanoi hän näiden olevan vihollisen kiusauksia ja ihmisten viekoittelemista.

* * * * *

Sovinnon ja onnen päiviä viettivät Savitien joukot. Nuoret nimittivät ukkia isäkseen ja vanhaa emäntää äidikseen. Pekka oli siinä joutilaat talvensa ja pelasi ukin kanssa aina välistä tammilautaa. "Säästöä" pelaamaan ukki oli vielä vanhoillaankin parempi Pekkaa, mutta "syötössä" Pekka voitti useimmin ja varsinkin, jos teki viekkautta. Mutta kun ukki sen huomasi, varoitti hän:

—Olet mies nuorempi, muista se: pidä totuus kaikessa, niin lautapelissä kuin muussakin.

Suuremmasta sanakiistasta ei heidän kesken ollut puhettakaan. Pitempi inttely syntyi toisinaan, kuin Matti ja Hintti oli lisänä ja intos tuli siitä, kenen ansioksi oli katsottava, että Matti oli päässyt ottopojaksi.

—Minun asianihan se on, selitti Hintti. Sinä jo monta aikaa ennen vaikeroit siitä rakkaudestasi, ja jos silloin olisin suostunut, niin nyt olisimme jossain pienessä mökissä elää natustelemassa.

—Niinhän sinä sanot, vastusti Matti, vaan jos minä en olisi aikonut lähteä muihin seutuihin, niin isä olisi pitänyt minua ikänsä renkinään.

—Eipä sinulta olisi tullut yritetyksi minnekään, vaan kun olit harmissasi siitä, kun en sinusta välittänyt.

—En ole ollut siitä harmissani ... sanopa Pekka, olinko?

—Et ollut. Aivan iloisella mielellä me aioimme lähteä.

—Nyt sen kuulit ... ja jos me ennätimme mennä, niin silloin sinä olisit jäänyt Hemmolle.

—Johan tämä Hintti sitä sievisteli, kun verkahousut laittoi, nauroi Pekka.

—Elä sinä Pekka hupise ... minä hänen housuistaan viisi olen välittänyt.

—Kyllähän se ne itse osti, myönsi Pekka, vaan sinä ehkä viekoittelit samoin kuin silloinkin yhtenä iltana viekoittelit Hemmolta uskon niin vähäksi, että saatiin pitää vaikka minkälaista elämätä ... etkö jo ala katua niitä syntiäsi.

—Sinä ja Matti saatte ne niskoillenne; tehän käskitte. Ei minua muu huoleta kuin niiden poikain kohtalo ja enimmäen Jahvin, se kun niin paljon piti siitä Miinastaan ja täytyi vaan erota.

—Se oli kyllä ikävätä ja pysyy ikävänä hyvän aikaa, sanoi Pekka. Vaan pitäisi minun siltä Hemmolta vielä kerran käydä kysymässä, onko hän koskaan veisannut, että "Ah paljon puuttuu mult'".

—Eikös sinulta puutu? kysyi Hintti.

—Tiedänpä minä sen itsekin.

—Jospa se Hemmokin puutteensa tuntee.

—Jos tuntisi, niin paremmin kohtelisi lapsiaan.

—Vaan kun vanhakin tarvitsee akan.

—Elä nyt puhu enää, tai minä sanon pahasti, kielsi Pekka.

—Te menitte taas muihin asioihin ja se, kumpi oli oikeammassa, jäi nytkin päättämättä, muistutti Matti piloillaan.

—Päätäkääpäs te isä, sitten siitä vasta selvä tulee, sanoi Hintti.

—Huono olen tuomariksi, vaan teille vältän, virkkoi ukki. Sanon kun sanonkin: siltä kuulostaa ... oikeammassa olette kumpainenkin.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK MÄKIJÄRVELÄISET: KUVAUS SAVON KANSAN
ELÄMÄSTÄ ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

**Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™
electronic works**

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are

a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments

must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.